

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σωτηρία Τζιβινίκου

Νεοελληνική Γλώσσα
Συνομιλώντας με τον Κόσμο
της Κοινωνίας και της Επιστήμης

ΣΤ' Δημοτικού

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ
2^ο τεύχος

Νεοελληνική γλώσσα

**Συνομιλώντας με τον Κόσμο
της Κοινωνίας και της Επιστήμης
ΣΤ΄ Δημοτικού**

**Τετράδιο Εργασιών
2^ο τεύχος**

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Συντονίστρια/Αξιολογήτρια

Αξιολογητής

Αξιολογήτρια

Τεχνικός Εμπειρογνώμονας

Επικουρικός Εμπειρογνώμονας

Υπεύθυνος του μαθήματος/γνωστικού αντικείμενου στο πλαίσιο της Πράξης

Ρόζη Τριανταφυλλιά Αγγελάκη, *Εν ενεργεία μέλος Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού Πανεπιστημίου*

Δημήτριος Μαρινόπουλος, *Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός*

Αλαμπάνου Σταυρούλα, *Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός*

Σοφία Βαρβάρα Διονυσία, *Πτυχιούχος Πληροφορικής*

Τσομπάνη Ειρήνη, *Διπλωματούχος Τεχνολογίας Γραφιστικών Τεχνών*

Αθανάσιος Γιαννίκας, *Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Μέλος της Επιστημονικής Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης*

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης

Πολυξένη Μπίλλα

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης

Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

Σωτηρία Τζιβινίκου

Νεοελληνική γλώσσα

**Συνομιλώντας με τον Κόσμο
της Κοινωνίας και της Επιστήμης
ΣΤ΄ Δημοτικού**

**Τετράδιο Εργασιών
2^ο τεύχος**

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Συγγραφέας

Τζιβινίκου Σωτηρία, *Ph.D. Επίκουρη Καθηγήτρια
Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*

Συμβολή στην ανάπτυξη του πρωτογενούς
εκπαιδευτικού υλικού

Μπαμπατζάνης Σωτήρης, *Ph.D. Φιλολόγος, Δάσκαλος*

Τσώλης Αθανάσιος, *Ειδικός Παιδαγωγός
Α/θμιας Εκπαίδευσης, Υπ. Διδάκτορας*

Βολακάκης Αργύρης, *Εκπαιδευτικός Α/θμιας
Εκπαίδευσης, MA Ειδικής Αγωγής, Υπ. Διδάκτορας*

Εικονογράφηση/Γραφιστική Επιμέλεια

Βαριά Ιωάννα, *Γραφίστρια - Εικονογράφος*

Σελιδοποίηση

Γιαννίτση Αικατερίνη, *Γραφίστρια*

Βαριά Ιωάννα, *Γραφίστρια - Εικονογράφος*

Φιλολογική Επιμέλεια

Μπέσσα Σπυριδούλα, *MEd Υπ. Διδάκτορας Φιλολόγος*

Υπεύθυνη του μαθήματος
κατα τη συγγραφή

Τζιβινίκου Σωτηρία, *Ph.D. Επίκουρη Καθηγήτρια
Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*

Προεκτυπωτικές Εργασίες

Readnet Publications IKE

Πνευματικά δικαιώματα κειμένων

Το παρόν διδακτικό πακέτο διατίθεται αποκλειστικά για χρήση στα σχολεία, σύμφωνα με τους όρους που θα καθοριστούν από το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού. Τα κείμενα που περιλαμβάνονται σε αυτό προέρχονται από τις εξής πηγές:

Κείμενα με αναφερόμενη πηγή και προέλευση. Ορισμένα κείμενα έχουν αντληθεί από δημοσιευμένες πηγές. Για αυτά τα κείμενα αναφέρεται η πηγή και η προέλευσή τους και η χρήση τους γίνεται σύμφωνα με τους όρους πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν για τις πηγές αυτές.

Διασκευές δημοσιευμένων κειμένων από τη συγγραφική ομάδα. Η συγγραφική ομάδα έχει διασκευάσει κείμενα που προέρχονται από δημοσιευμένες πηγές, με στόχο την προσαρμογή τους στις ανάγκες του παρόντος διδακτικού έργου. Για τα διασκευασμένα κείμενα αναφέρεται πάντα η αρχική πηγή και προέλευση, ενώ η διασκευή καλύπτεται από τα δικαιώματα της παρούσας έκδοσης.

Πρωτότυπα κείμενα της συγγραφικής ομάδας. Τα υπόλοιπα κείμενα έχουν αναπτυχθεί εξ ολοκλήρου από τη συγγραφική ομάδα για τις ανάγκες του παρόντος έργου. Τα πρωτότυπα κείμενα προστατεύονται από τη νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας και οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή χρήση τους επιτρέπεται μόνο για τους σκοπούς του έργου.

Πνευματικά δικαιώματα εικόνων

Οι εικόνες που περιλαμβάνονται σε όλα τα τεύχη του παρόντος διδακτικού πακέτου έχουν χρησιμοποιηθεί σύμφωνα με τους όρους χρήσης και τις άδειες που παρέχονται από τις πηγές τους. Συγκεκριμένα:

Οι εικόνες που έχουν αντληθεί από τη βιβλιοθήκη του Canva.com ενσωματώνονται στο παρόν έργο με βάση τους όρους άδειας χρήσης που προβλέπονται από την πλατφόρμα. Το έργο συμμορφώνεται με την πολιτική εμπορικής και μη εμπορικής χρήσης όπως αναφέρεται στον επίσημο ιστότοπο του Canva.com.

Οι εικόνες που έχουν αντληθεί από τη βιβλιοθήκη του Freepik.com έχουν αποκτηθεί και χρησιμοποιούνται σύμφωνα με την άδεια χρήσης της πλατφόρμας. Όπου απαιτείται, αναφέρονται οι δημιουργοί, όπως προβλέπεται από την άδεια χρήσης.

Οι εικόνες που έχουν αντληθεί από ανοιχτές πηγές στο διαδίκτυο χρησιμοποιούνται μόνο εφόσον συνοδεύονται από σαφή άδεια χρήσης που επιτρέπει τη χρήση τους για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Έχει καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε να εξασφαλιστεί η συμμόρφωση με τους όρους χρήσης τους. Σε περίπτωση που κάποια εικόνα παραβιάζει δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, η χρήση της δεν είναι εσκεμμένη και θα αφαιρεθεί άμεσα κατόπιν σχετικής ειδοποίησης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η δύναμη και η γοητεία της τέχνης	σελ. 7
Η πολιτική και η συμμετοχή στη δημοκρατία	σελ. 25
Η επιστήμη και η κατανόηση του κόσμου μας	σελ. 41
Η μετάβαση από το δημοτικό στο γυμνάσιο	σελ. 55

1^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

2^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

3^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

4^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

5^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

6^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

7^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

8^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

Η δύναμη
και η γοητεία
της Τέχνης

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

- ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
- ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ
- ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. (Ομαδική εργασία, διαφοροποιημένη, διαβαθμισμένης δυσκολίας)
Είστε καλλιτεχνικοί συντάκτες σε περιοδικό τέχνης και καλείστε να περιγράψετε και να εξηγήσετε τον πίνακα του Πάμπλο Πικάσο «Γκουέρνικα». Πριν γράψετε το κείμενό σας, εξερευνήστε το ψηφιακό μαθησιακό αντικείμενο “Παρατηρούμε τη Γκουέρνικα” και ανακαλύψτε τι συμβολίζουν πρόσωπα, μορφές και χρώματα του πίνακα.

«Γκουέρνικα» (Πάμπλο Πικάσο)

Βασικές πληροφορίες: Ο πίνακας αναφέρεται σε ένα σημαντικό ιστορικό γεγονός, τον βομβαρδισμό της πόλης Γκουέρνικα το 1937. Δηλαδή συνδέεται με θέματα όπως, ο πόλεμος, η ειρήνη και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Για τη διευκόλυνσή σας, μπορείτε να εστιάσετε στα παρακάτω. Επίσης, μπορείτε να αξιοποιήσετε τον οργανωτή του εξηγητικού κειμένου.

1. **Περιγραφή του πίνακα:** Τι απεικονίζει; Ποια συναισθήματα προκαλεί;
2. **Ιστορικό πλαίσιο:** Πώς σχετίζεται με τον Ισπανικό Εμφύλιο Πόλεμο;
3. **Μήνυμα:** Τι θέλει να μεταφέρει ο Πικάσο για τον πόλεμο και τη βία;

1. (Ατομική εργασία) Συμπλήρωσε τις παρακάτω κύριες προτάσεις με αποτελεσματικές προτάσεις, ώστε να βγαίνει νόημα.

α) Η θεατρική παράσταση ήταν πολύ καλά προετοιμασμένη,

.....

.....

β) Οι αθλητές αγωνίστηκαν με πολύ πείσμα και μεγάλη θέληση,

.....

.....

2. (Ατομική εργασία) Κάνε τις κατάλληλες αλλαγές στις παρακάτω φράσεις, ώστε να έχουμε υποθετικό λόγο με υπόθεση και απόδοση.

α) Είσαι συνεπής στις υποχρεώσεις σου καθημερινά και θα βρούμε μαζί χρόνο για να παίξουμε το αγαπημένο σου παιχνίδι.

.....

.....

β) Δεν έχεις προετοιμαστεί κατάλληλα και δε θα τα καταφέρεις στις εξετάσεις.

.....

.....

3. (Ατομική εργασία) Στο παρακάτω κείμενο υπογράμμισε τις αιτιολογικές προτάσεις.

Θα ήθελα να επισκεφτώ το Μαρόκο, επειδή πάντοτε ονειρευόμουν να ταξιδέψω σε μια χώρα της Αφρικής και επειδή θα ήθελα να ζήσω σε ένα εντελώς διαφορετικό περιβάλλον. Θα μου άρεσε να γνωρίσω τον τρόπο ζωής, τις συνήθειες, τα ήθη, τα έθιμα, τις παραδόσεις των κατοίκων, γιατί έχω ακούσει πολλά για τον πολιτισμό των αραβικών λαών. Θα ήταν πολύ ενδιαφέρουσα εμπειρία, καθώς θα έκανα εκδρομές στον μυστηριώδη κόσμο της ερήμου και θα γνώριζα από κοντά παράξενα ζώα. Επίσης, θα έπαιρνα μια γεύση από τη γοητευτική ατμόσφαιρα της χώρας, αφού θα περιπλανιόμουν στα παζάρια και θα περιεργαζόμουν τα λογής-λογής εξωτικά εμπορεύματα.

4. (Ατομική εργασία) Βρες σε ποιες από τις παρακάτω προτάσεις το αφού και το καθώς είναι αιτιολογικό και σε ποιες χρονικό.

Είναι θαύμα να ζεις σε ουρανοξύστη, καθώς η θέα από ψηλά είναι μαγευτική.

Στην αρχαιότητα, οι Ολυμπιακοί Αγώνες βοηθούσαν στην επικράτηση της ειρήνης, καθώς στη διάρκειά τους σταματούσαν οι πόλεμοι και επικρατούσε ολυμπιακή εκεχειρία.

Κάθισε στο τραπέζι, αφού έπλυνε τα χέρια του.

Καθώς επέστρεφα στο σπίτι, συνάντησα τον θείο Κώστα.

Η ζέστη ήταν αφόρητη, καθώς δε φυσούσε καθόλου.

Ο Γιάννης ήρθε στο πάρτι, αφού διάβασε τα μαθήματα του.

5. (Ατομική εργασία) Κύκλωσε την απάντηση που χαρακτηρίζει σωστά τις εξαρτημένες δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις σε καθεμία από τις παρακάτω περιπτώσεις.

1. Πάρε τηλέφωνο, μόλις φτάσεις.

α. χρονική β. τελική γ. αιτιολογική δ. υποθετική

2. Αν και είχα χρόνια να τον δω, τον γνώρισα αμέσως.

α. υποθετική β. εναντιωματική γ. τελική δ. αποτελεσματική

3. Πήγε να αγοράσει ψωμί.

α. εναντιωματική β. χρονική γ. τελική δ. υποθετική

4. Τα είπαμε, ώστε να λυθεί η παρεξήγηση.

α. τελική β. αποτελεσματική γ. αιτιολογική δ. εναντιωματική

5. Αφού τον χαιρέτησα, έφυγα αμέσως.

α. αιτιολογική β. τελική γ. χρονική δ. αποτελεσματική

6. Έφυγα γρήγορα από το πάρτι, γιατί είχα διάβασμα.

α. αποτελεσματική β. τελική γ. εναντιωματική δ. αιτιολογική

7. Πηγαίνω φροντιστήριο, να μάθω αγγλικά.

α. εναντιωματική β. τελική γ. χρονική δ. υποθετική

8. Το ανέκδοτο ήταν τόσο καλό, ώστε όλοι ξεκαρδιστήκαμε στα γέλια.

α. αποτελεσματική β. υποθετική γ. εναντιωματική δ. χρονική

9. Πηγαίνω από παράκαμψη, αν βρω κίνηση στο δρόμο.

α. εναντιωματική β. τελική γ. χρονική δ. υποθετική

10. Δυσκολεύτηκε στο διαγώνισμα, αν και ήταν καλά διαβασμένος.

α. εναντιωματική β. υποθετική γ. χρονική δ. τελική

6. (Ατομική εργασία) Υπογράμμισε τις εξαρτημένες προτάσεις και αναγνώρισε το είδος τους.

- Αν είχα μαζί μου χρήματα, θα σε κερνούσα.
- Ενώ διαβάζει, ακούει μουσική.
- Όποιος ξέρει το τηλέφωνο του Δημήτρη ας μου το πει.
- Θα πάμε βόλτα, αν τελειώσεις νωρίς.
- Δεν είναι αφελής, για να τα πει όλα.
- Δεν με κάλεσε στο πάρτι της, επειδή δεν κάνουμε παρέα.
- Περνούσαμε τόσο καλά, ώστε δεν έφευγε κανείς.
- Θέλετε ένα μπλουζάκι που να έχει πορτοκαλί χρώμα;
- Ήθελα να ήμουν εκεί, για να τον γνώριζα.
- Αν και ήταν φρόνιμος, η μητέρα του τον μάλωνε συνέχεια.

7. (Ατομική εργασία) Ένωσε τις προτάσεις έτσι ώστε η μια από τις δύο να γίνει εναντιωματική.

- Δεν τα κατάφερε. Προσπάθησε πάρα πολύ.
.....
- Της το εξήγησα πολλές φορές. Τίποτα δεν κατάλαβε.
.....
- Την απέλυσαν. Εργαζόταν σκληρά πολλά χρόνια.
.....
- Είχα αντιρρήσεις. Τελικά συμφώνησα.
.....
- Έχει πολλά χρήματα. Παριστάνει τη φτωχή.
.....
- Άργησε. Πρόλαβε το καράβι.
.....
- Θα τρέξω στον αγώνα. Δεν έχω προπονηθεί.
.....
- Παραδέχτηκε το λάθος τους. Δε ζήτησε συγγνώμη.
.....

8. (Ομαδική Εργασία) Διαβάστε τις προτάσεις και αποφασίστε αν το είδος της δευτερεύουσας πρότασης στην παρένθεση είναι σωστό ή λάθος. Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

Τρέχω να προλάβω το λεωφορείο. (τελική πρόταση)

Σωστό / Λάθος

Γιατί;

Η Μαρία χαμογέλασε, γιατί πέτυχε τον στόχο της. (αιτιολογική πρόταση)

Σωστό / Λάθος

Γιατί;

Δούλεψε πολλές ώρες, ώστε να ολοκληρώσει το έργο εγκαίρως. (υποθετική πρόταση)

Σωστό / Λάθος

Γιατί;

Σηκώθηκε νωρίς, για να προλάβει το λεωφορείο. (βουλητική πρόταση)

Σωστό / Λάθος

Γιατί;

Άρχισε να βρέχει, όταν φτάσαμε στο σπίτι. (χρονική πρόταση)

Σωστό / Λάθος

Γιατί;

Θα ερχόμουν μαζί σου, εάν είχα χρόνο. (υποθετική πρόταση)

Σωστό / Λάθος

Γιατί;

Ο καιρός ήταν καλός, αν και είχαν προβλέψει βροχές. (εναντιωματική πρόταση)

Σωστό / Λάθος

Γιατί;

Εύχομαι να πετύχεις τον στόχο σου. (αναφορική πρόταση)

Σωστό / Λάθος

Γιατί;

Η ταινία που είδαμε ήταν βασισμένη σε ένα βιβλίο, το οποίο κέρδισε βραβείο. (αναφορική πρόταση)

Σωστό / Λάθος

Γιατί;

3. (Ομαδική εργασία, διαφοροποιημένη, διαβαθμισμένης δυσκολίας)
Με την ομάδα σας διαβάστε το ποίημα «Ηχήστε οι σάλπιγγες». Αξιοποιώντας το ψηφιακό μαθησιακό αντικείμενο, ακούστε τον ίδιο τον ποιητή Άγγελο Σικελιανό να απαγγέλει το ποίημα στην κηδεία του δεύτερου εθνικού μας ποιητή Κωστή Παλαμά.

Ηχήστε οι σάλπιγγες

Ηχήστε οι σάλπιγγες... Καμπάνες βροντερές,
δονήστε σύγκορμη τη χώρα πέρα ως πέρα...
Βογκήστε τύμπανα πολέμου... Οι φοβερές
σημαίες, ξεδιπλωθείτε στον αέρα!

Σ' αυτό το φέρετρο ακουμπά η Ελλάδα! Ένα βουνό
με δάφνες αν υψώσουμε ως το Πήλιο κι ως την Όσσα,
κι αν το πυργώσουμε ως τον έβδομο ουρανό,
ποιόν κλεί, τι κι αν το πεί η δικιά μου γλώσσα;

Μα εσύ Λαέ, που τη φτωχή σου τη μιλιά,
Έρωας την πήρε και την ύψωσε ως τ' αστέρια,
μεράσου τώρα τη θεϊκή φεγγοβολιά
της τέλειας δόξας του, ανασήκωσ' τον στα χέρια
γιγάντιο φλάμπουρο κι απάνω από μας
που τον υμνούμε με καρδιά αναμμένη,
πες μ' ένα μόνο ανασασμόν: «Ο Παλαμάς!»,
ν' αντιβογκήσει τ' όνομά του η οικουμένη !

Ηχήστε οι σάλπιγγες... Καμπάνες βροντερές,
δονήστε σύγκορμη τη χώρα πέρα ως πέρα...
Βογκήστε τύμπανα πολέμου... Οι φοβερές
σημαίες, ξεδιπλωθείτε στον αέρα!

Σ' αυτό το φέρετρο ακουμπά η Ελλάδα!
Ένας λαός, σηκώνοντας τα μάτια του τη βλέπει...
κι ακέριος φλέγεται ως με τ' άδυτο ο Ναός,
κι από ψηλά νεφέλη Δόξας τονε σκέπει.

Τι πάνωθ'ε μας, όπου ο άρρητος παλμός
της αιωνιότητας, αστράφτει αυτήν την ώρα
Ορφέας, Ηράκλειτος, Αισχύλος, Σολωμός
την άγια δέχονται ψυχή την τροπαιοφόρα,
που αφού το έργο της θεμέλιωσε βαθιά
στη γην αυτήν με μιαν ισόθεη Σκέψη,
τον τρισμακάριο τώρα πάει ψηλά τον Ίακχο
με τους αθάνατους θεούς για να χορέψει.

Ηχήστε οι σάλπιγγες... Καμπάνες βροντερές,
δονήστε σύγκορμη τη χώρα πέρα ως πέρα...
Βόγκα Παιάνα! Οι σημαίες οι φοβερές
της Λευτεριάς ξεδιπλωθείτε στον αέρα!"

Πηγή: Άγγελος Σικελιανός,
«Ηχήστε οι σάλπιγγες» (ποίημα).

A. Συζητήστε το ιστορικό και πολιτιστικό πλαίσιο στο οποίο γράφτηκε. Τι συναισθήματα σας δημιουργεί; Πώς σας επηρεάζει η απαγγελία του ποιητή;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

B. Καταγράψτε τα κύρια σύμβολα που χρησιμοποιούνται στο ποίημα, όπως οι σάλπιγγες, οι καμπάνες, και οι σημαίες. Συζητήστε τη σημασία τους και πώς συνδέονται με τη συλλογική μνήμη και τον εθνικό θρήνο.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Γ. Γράψτε ένα σύντομο κείμενο στο οποίο θα εξηγήσετε πώς το ποίημα επηρεάζει τη γνώμη σας για τον εθνικό μας ποιητή Κωστή Παλαμά και τη σημασία της κληρονομιάς του.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Δ. Κάντε μια προσπάθεια να γράψετε ένα ποίημα για ένα θέμα που σας συγκινεί ιδιαίτερα.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ανάγνωση αποσπασμάτων από λογοτεχνικά κείμενα (σύντομα και εκτεταμένα) και ποιήματα

Συνθετική εργασία: Σύγκριση αποσπασμάτων από κλασικά λογοτεχνικά κείμενα και ποιήματα

Οδηγίες:

1. Ανάγνωση των κειμένων: Με την ομάδα σας διαβάστε προσεκτικά τα τρία αποσπάσματα από τα κλασικά λογοτεχνικά κείμενα και τα ποιήματα. Προσπαθήστε να κατανοήσετε το περιεχόμενο, τις εικόνες που δημιουργούνται και τα συναισθήματα που προκαλούν.

2. Σύγκριση γλώσσας: Συζητήστε και καταγράψτε τα χαρακτηριστικά της γλώσσας που χρησιμοποιούνται στα κείμενα. Είναι η γλώσσα απλή ή σύνθετη; Εντοπίστε τις δυσκολίες της λογοτεχνικής γλώσσας, τους νεολογισμούς και δάνειες λέξεις. Να αναδείξετε τη γλωσσική δημιουργικότητα των κειμένων.

3. Εικόνες και σύμβολα: Καταγράψτε τις εικόνες που αναδεικνύονται στα κείμενα. Ποιες είναι οι κοινές ή διαφορετικές συμβολικές παραστάσεις; Πώς αυτές σχετίζονται με την εποχή ή και το ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο γράφτηκαν;

4. Ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο: Αναζητήστε πληροφορίες για το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο γράφτηκε κάθε κείμενο. Πώς αντανακλάται αυτό στα αποσπάσματα; Σκεφτείτε τη σχέση της λογοτεχνίας με τις κοινωνικές αξίες της εποχής.

5. Συγγραφή: Συνοψίστε τις συγκρίσεις σας σε ένα οργανωμένο κείμενο όπου θα αναλύονται οι γλωσσικές, εικονικές και κοινωνικές διαφορές/ομοιότητες των κειμένων.

6. Παρουσίαση: Η κάθε ομάδα θα παρουσιάσει τις συγκρίσεις της στην ολομέλεια της τάξης, ενθαρρύνοντας τη συζήτηση και τον διάλογο γύρω από τα λογοτεχνικά κείμενα και το πλαίσιο τους.

Τ' όνειρο

Όταν η «Κλεοπάτρα» φούνταρε στη ράδα, μπρος στην κοιμισμένη Μυτιλήνη, μόλις αχνορόδιζε η Ανατολή. Τη νύχτα της τραμουντάνας και της φουρτούνας την ακολούθησε γλυκοχάραμα ήρεμο κι απαλό πάνω στη γη, που ξυπνούσε πρόσχαρα· πάνω στη θάλασσα, που λικνιζόταν με βαθύχρωμες ανασαιμιές. Λευκή καταχνιά πλανιόταν νωχελικά στους κυματισμούς του λιόφυτου κάμπου, ως τα ριζά των βουνών. Από τα σπίτια της πολιτείας και των ολόγυρα χωριών μερικοί καπνοί, το ίδιο άσπροι με την καταχνιά που καθόταν στη γη, ψήλωσαν νωχελικά προς το σταχτή αυγερινό ουρανό, κι απόμειναν μετέωροι στην αδράνεια του ψυχρού αγέρα. Οι ανάριες φωνές των ανθρώπων που είχαν ξυπνήσει, αντηχούσαν με καθαράδα κρουστού κρυστάλλου μες στην ύλη της πεντακάθαρης σιωπής. Κάποιος πετεινός λάλησε, κάποιο πουλάκι κελήδησε. Ο ουρανός της Ανατολής φωτίστηκε διακριτικά, προμηνώντας τον ερχομό της ημέρας. Κατά το βασίλειμα, οι κορφές των βουνών ρόδισαν αχνά, έτοιμες, πρώτες αυτές, να δεχτούν τις αχτίνες του ήλιου.

Με το φουντάρισμα της άγκυρας, μερικές νυσταγμένες βάρκες πρόβαλαν απ' το λιμάνι. Ο θόρυβος που 'καναν τα κουπιά τους χτυπώντας το πηχτό νερό, αντηχούσε υγρός ως την κουβέρτα της πρύμης, όπου στεκόταν ο συνταγματάρχης Λιάπκιν. Δεν ήταν κανείς επιβάτης να ξεμπαρκάρει. Από την πρώτη βάρκα, που ακοστάρησε στη σκάλα, ανέβηκαν ένας λιμενικός κι ένας τελωνειακός. Στη δεύτερη ήσαν δυο επιβάτες — ένας άντρας και μια γυναίκα. Μέσα στο θαμπό φως της αυγής, ο Λιάπ-

κιν δεν κατάφερε να ξεδιαλύνει τα χαρακτηριστικά τους. Νέοι φαίνονταν να είναι. Καθώς η γυναίκα σηκώθηκε απ' τον πάγκο της βάρκας, να πηδήξει στο κεφαλόσκαλο, το λιγνό κορμί της βεργολύγισε με παιδική ευκολία. Ο άντρας είχε όμορφη κορμοστασιά κι αυτός.

Ο συνταγματάρχης, σκυφτός στα ρέλια, κοιτούσε την πολιτεία, που λες και ζωντάνευε όσο το φως της ημέρας ερχόταν κι άπλωνε πάνω στα σπίτια της. Η ψυχή του, γαληνεμένη με την απαλάδα του εωθινού, δόθηκε σε θύμησης παλιές, πνιγμένες απ' το βραχνά μιας ολάκερης ζωής. Το πράσινο νησί με τους κυματιστούς ελαιώνες· τα σκοτεινόχρωμα κυπαρίσσια, που ορθώνονταν στον ουρανό σε στάση ευλαβικής προσευχής· η πλούσια βλάστηση κάθε λογιώ δέντρων και θάμνων, που ξεχυνόταν ως το γλαυκό νερό της ήμερης θάλασσας· η άσπρη πολιτεία, που μέσα στο μισόφωτο της χειμωνιάτικης αυγής είχε απάνω της τη σφραγίδα του ήλιου. Ο ουρανός αγνός, διάφανος, στολισμένος με τα στερνά αστέρια, που χαροπάλευαν στον ερχομό της μέρας· κι άλλα μύρια μικροπράματα, άπιαστα κι ασήμαντα, μα που μιλούσαν σε κάποια κρυφή γωνιά τού μέσα κόσμου του. Όλ' αυτά του θύμισαν μιαν εποχή της ζωής του· την πιο ξεχασμένη, μα και την πιο ευτυχισμένη: τα τέσσερα χρόνια που σπούδαζε γεωπόνος στο Μονπελιέ.

Πηγή: Μ. Καραγάτσης, Γιούγκερμαν (απόσπασμα), τόμ. Α', εκδ. Εστία, Αθήνα, 2007, σ. 47–49

Θαλασσινά τραγούδια

Γλυκά φυσά ο μπάτης,
η θάλασσα δροσίζεται,
στα γαλανά νερά της
ο ήλιος καθρεφτίζεται·
και λες πως παίζουν μ' έρωτα
πετώντας δίχως έννοια
ψαράκια χρυσοφτέρωτα
σε κύματ' ασημένια.

Στου караβιού το πλάι
ένα τρελό δελφίνι
γοργόφτερο πετάει
και πίσω μάς αφήνει.
Και σαν να καμαρώνεται
της θάλασσας το άτι
με τους αφρούς του ζώνεται
και μας γυρνά την πλάτη.

Χιονοπλασμένοι γλάροι,
πόχουν φτερούγια ατίμητα
και για κανένα ψάρι
τα μάτια τους ακοίμητα,
στα ξάρτια τριγυρίζοντας
ακούραστοι πετούνε
ή με χαρά σφυρίζοντας
στο πέλαγος βουτούνε.

Και γύρω караβάκια
στη θάλασσ' αρμενίζουν
σαν άσπρα προβατάκια
που βόσκοντας χυρίζουν
με χαρωπά πηδήματα
στους κάμπους όλη μέρα,
κι έχουν βοσκή τα κύματα,
βοσκό τους τον αέρα.

Πηγή: Λίνος Πολίτης, «Θαλασσινά τραγούδια»
(ποίημα), στο: *Ποιητική Ανθολογία*, τόμ. 6,
εκδ. Δωδώνη, Αθήνα, 1993.

Ο εφιάλτης της Περσεφόνης

Εκεί που φύτευε φλισκούνη* κι άγρια μέντα*
κι έβγαζε η γη το πρώτο της κυκλάμινο
τώρα χωριάτες παζαρεύουν τα τσιμέντα
και τα πουλιά πέφτουν νεκρά στην υψικάμινο.

Κοιμήσου Περσεφόνη
στην αγκαλιά της γης
στον κόσμο το μπαλκόνι
ποτέ μην ξαναβγείς.

Εκεί που σμίγανε τα χέρια τους οι μύστες**
ευλαβικά πριν μπουν στο θυσιαστήριο**
τώρα πετάνε αποτσιγάρα οι τουρίστες
και το καινούργιο παν να δουν διυλιστήριο.

Κοιμήσου Περσεφόνη
στην αγκαλιά της γης
στον κόσμο το μπαλκόνι
ποτέ μην ξαναβγείς.

Εκεί που η θάλασσα γινόταν ευλογία
κι ήταν ευχή του κάμπου τα βελάσματα
τώρα καμιόνια κουβαλάν στα ναυπηγεία
άδεια κορμιά σιδερικά παιδιά κι ελάσματα***.

Κοιμήσου Περσεφόνη
στην αγκαλιά της γης
στον κόσμο το μπαλκόνι
ποτέ μην ξαναβγείς».

**Πηγή: Νίκος Γκάτσος, «Ο εφιάλτης της Περσεφόνης»
(ποίημα), στο: Όλα τα τραγούδια,
εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1999.**

* αρωματικά φυτά

**αναφέρεται σε αυτούς που έκαναν τα Ελευσίνια μυστήρια

*** μεταλλικές πλάκες

Σχόλιο της συγγραφικής ομάδας: Το ποίημα γράφτηκε το 1976 και μελοποιήθηκε από τον Μάνο Χατζιδάκι, στον κύκλο τραγουδιών «Τα παράλογα». Ο Νίκος Γκάτσος, μέσα από εικόνες φυσικής ομορφιάς που χάνονται, μιλά για την καταστροφή του περιβάλλοντος, πολύ πριν το οικολογικό ζήτημα γίνει παγκόσμια προτεραιότητα.

Με αφορμή την Περσεφόνη - σύμβολο της άνοιξης και της αναγέννησης - εκφράζει την ανησυχία του για έναν κόσμο που αλλάζει γρήγορα και βίαια. Το ποίημα μάς καλεί να σεβαστούμε τη φύση και να θυμόμαστε την ομορφιά που κινδυνεύουμε να χάσουμε.

Όταν έφυγαν τ' αγάλματα

Εισαγωγικό σημείωμα

Το μυθιστόρημα *Όταν έφυγαν τ' αγάλματα* της Αγγελικής Δαρλάση είναι εμπνευσμένο από αληθινά γεγονότα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η μητέρα της μικρής Αγγελίνας εργαζόταν στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και το κορίτσι περνούσε εκεί ατελείωτες ώρες, ανάμεσα στα αγάλματα, που έγιναν οι φίλοι και το καταφύγιο της. Όταν ξέσπασε ο πόλεμος, βρέθηκε κι εκείνη στο πλευρό των ανθρώπων του μουσείου, που προσπαθούσαν να προστατεύσουν τα αρχαία έργα τέχνης.

Στο απόσπασμα που θα διαβάσετε, βρισκόμαστε στην Αθήνα του 1940. Μέσα από τα μάτια της Αγγελίνας βλέπουμε την πόλη στις πρώτες μέρες του πολέμου: τους δρόμους γεμάτους στρατιώτες και τραμ, τα καφενεία με φήμες και ανησυχίες, τις γειτονιές όπου άλλοι γελούν και άλλοι κλαίνε. Η ηρωίδα παρατηρεί τον κόσμο γύρω της και αναρωτιέται πώς μοιάζει στ' αλήθεια ο πόλεμος – και πώς μπορεί να αλλάξει τις ζωές όλων.

[...] Σχολείο δε θα πήγαινα· το πιο πιθανό δε θα άνοιγαν καν τα σχολεία εκείνη τη μέρα, κι άραγε τώρα που είχαμε πόλεμο θα είχαμε σχολείο; Εμένα σκασίλα μου, δε θα έβλεπα και τις αχώνευτες συμμαθήτριάς μου. Όμως, δεν άντεχα να μείνω κλεισμένη στο σπίτι. Είπα στη μητέρα πως ήθελα να πάω να βρω τον Τίκο κι ύστερα θα περνούσα κι από το μουσείο. Παραδόξως, δε μου αρνήθηκε. Με κοίταξε βαθιά στα μάτια. Σαν να διάβαζε την ανησυχία μου. «Θα αγωνιστούμε και θα τα καταφέρουμε», μου είπε. Μου χαμογέλασε. Με φίλησε στο μέτωπο. «Να προσέχεις.»

Στα πεζοδρόμια κόσμος μαζεμένος σε παρεούλες κουβέντιαζε. Άλλοι χαμηλόφωνα κι άλλοι δυνατά. Κάποιοι έκλαιγαν. Σ' ένα μπαλκόνι ένας γέρος με πιτζάμες στερέωνε μια σημαία στο κοντάρι της. Κι έπιασε η σημαία να κυματίζει ανέμελα. Θυμήθηκα εκείνον τον γέρο στο καφενείο του πατέρα του Τίκο, που συνέχεια μονολογούσε παίζοντας με τις χάντρες από το κομπολόι του: «Να μου το θυμηθείτε. Τα μαύρα σύννεφα του πολέμου μάς πλησιάζουν.» Έστρεψα τα μάτια στον ουρανό. Ήταν γαλάζιος.

Έξω από τον φούρνο ο κόσμος έκανε ουρά. Κάποιοι είπαν πως το ψωμί είχε τελειώσει κι άρα όλοι αυτοί φοβούνταν πως τώρα με τον πόλεμο δε θα είχαμε ψωμί. Κάποιες γυναίκες άρχισαν να μισοκλαίνε και κάποιες πανικόβλητες έλεγαν τι θα έκαναν αν δεν έβρισκαν αλεύρι. (Τότε ακόμη δεν ήξερα πως θα είχαν βάση οι φόβοι τους και πως μας περίμεναν μέρες ολόκληρες χωρίς να έχουμε να φάμε ούτε ψίχουλο.)

Λίγο πιο κάτω συνάντησα τη Μαρίκα, τη φίλη της μητέρας. Είχε έρθει κι εκείνη απ' τη Μικρασία. Έμενε δυο στενά πιο πάνω από μας. Μικροκαμωμένη, με άσπρο δέρμα, έδειχνε πάντα εύθραυστη κι ακόμα περισσότερο τώρα που τα μάτια της ήταν κατακόκκινα, πρησμένα – προφανώς από το κλάμα. Είχαν καλέσει τον Γιάννη, τον άντρα της, στο μέτωπο. Ήξερε πως ήταν καθήκον του να πάει να πολεμήσει, όμως εκείνη φοβόταν. Τη λυπήθηκα. Είχαν μόνο έξι μήνες παντρεμένοι.

Της έδωσα το μαντίλι μου να σκουπίσει τα δάκρυα και τη μύτη της. Στην άκρη είχε ένα μεγάλο και λίγο στραβό «Α», το αρχικό του ονόματός μου, «Αγγελίνα». Το είχα κεντήσει με το καλό μου χέρι, μετά τα παρακάλια της μητέρας, ένα απόγευμα που βαριόμουν· με στραβές βελονιές, δεν είχα υπομονή, και μοβ κλωστή, δεν είχα βρει άλλη. Στη μητέρα άρεσε το κέντημα. Έλεγε πως της ηρεμούσε το μυαλό. Καμιά φορά, βλέποντάς τη σιωπηλή να κεντάει, σκεφτόμουν πως ίσως βελονιά τη βελονιά κένταγε προσευχές–μνημόσυνα για όσους έχασε και προσευχές–ευχές για όσα ήλπιζε. Εμένα, πάλι, το κέντημα δε μου άρεσε και δεν έφταιγε που είχα μόνο ενάμιση χέρι. Ήμουν μάλλον αρκετά ανήσυχη από τη φύση μου για να μπορώ να ηρεμώ κεντώντας.

Η Μαρίκα, σκουπίζοντας τη μύτη της σ' εκείνο το μοναδικό, κεντημένο από τα χεράκια μου, μαντίλι, είπε:

«Μόνο να γυρίσει ζωντανός. Τίποτα άλλο δε θέλω.»

«Θα πεθάνει και θα κλαις – κρούστε, καμπάνες νεκρικές», θυμήθηκα τους στίχους από το τραγούδι μιας παράστασης που είχαμε δει μόλις πριν από λίγες ημέρες στο Βασιλικό Θέατρο με τη νονά μου, την Πέρλα. Η παράσταση ήταν για έναν γέρο έμπορο που ήθελε ως πληρωμή του μια λίβρα από το σώμα του οφειλέτη του. «Θα πεθάνει και θα κλαις – κρούστε, καμπάνες νεκρικές.» Οι στίχοι του τραγουδιού είχαν σφηνωθεί ξαφνικά στο μυαλό μου, χωρίς καμιά διάθεση να φύγουν. Ανατρίχιασα στη σκέψη του Γιάννη μέσα σ' ένα φέρετρο. Αλλά είπα:

«Θα γυρίσει ζωντανός, Μαρίκα. Είμαι σίγουρη.»

Μου χαμογέλασε θλιμμένα και μου χάιδεψε με χέρι τρεμάμενο το πρόσωπο. Είπε πως θα πήγαινε σπίτι να βρει τη μητέρα κι εγώ την αποχαιρέτησα, έστριψα και βγήκα στη λεωφόρο.

Φορηγά και τραμ με νέους άντρες, άλλοι ήδη με στολές κι άλλοι με τα πολιτικά τους ρούχα, περνούσαν αργά ανάμεσα από το συγκεντρωμένο πλήθος. Ήταν τόσο γεμάτα, που κάποιοι δε χωρούσαν και κρέμονταν στα σκαλοπάτια ο ένας πάνω στον άλλο σαν ρώγες από σταφύλια. Χαμογελαστοί. Χαμογελαστοί ήταν κι οι περισσότεροι τριγύρω – μόνο κάποιοι πιο ηλικιωμένοι ήταν περισσότερο σκεφτικοί και κάποιοι άλλοι, άντρες και γυναίκες, σκούπιζαν τα δακρυσμένα τους μάτια. Πολλοί φώναζαν «Στο καλό, παλικάρια μας! Και με τη νίκη», με χέρια σηκωμένα ψηλά, κάποια με μαντίλια και κάποια χωρίς. Το δικό μου μαντίλι το είχε ακόμη η Μαρίκα – κι έτσι κι αλλιώς δε θα μπορούσα να το χρησιμοποιήσω, ήταν μωλωμένο. Χωρίς μαντίλι, σήκωσα το καλό μου χέρι και χαιρετούσα τους στρατιώτες που ήταν ανεβασμένοι σ' ένα τραμ. Από τα μπαλκόνια τούς πετούσαν λουλούδια, κάποιοι φώναζαν «όχι», κάποιοι άλλοι τραγουδούσαν και πιο κάτω στην πλατεία κάποιοι χόρευαν καλαματιανό. Παντού σημαίες, στα μπαλκόνια, στους δρόμους, στα τραμ, στα χέρια.

Στον νου μου ήρθαν τα λόγια της μητέρας: «Είναι τρελοί. Είναι όλοι τους τρελοί.» Όμως, το ξέφρενο πανηγύρι στους δρόμους κατάφερε να με συνεπάρει. Κανείς δεν έμοιαζε να φοβάται τον πόλεμο, ούτε καν αυτοί που πήγαιναν να πολεμήσουν τον εχθρό. Ήταν αλλόκοτα ωραία που ήμασταν έτσι όλοι μαζί. Ένιωσα να παίρνω κουράγιο. Αισθάνθηκα σαν να μπορούσα να είμαι κι εγώ γενναία. Έπιασα τον εαυτό μου να επαναλαμβάνει μέσα του «Όχι, όχι, δε φοβάμαι. Όχι.» Χαμογελούσα.

Ξαναμπήκα στα στενά για να πάω να βρω τον Τίκο στο καφενείο. Ήταν σχεδόν φύσκα. Οι περισσότεροι μαζεμένοι γύρω από το ραδιόφωνο προσπαθούσαν ν' ακούσουν πάνω από τις φωνές κάποιων άλλων που συζητούσαν σε έντονο ύφος, μάλωναν σχεδόν.

Το βλέμμα μου έπεσε σ' εκείνο τον γέρο με το κομπολόι και τα σύννεφα. Καθόταν μόνος του παράμερα σε μια γωνιά. Δεν έδειχνε καθόλου ενθουσιασμένος που οι προβλέψεις του είχαν βγει σωστές. Έμοιαζε περισσότερο λυπημένος απ' όλους.

Δεν έβλεπα όμως πουθενά τον Τίκο. Ούτε ο πατέρας του ήξερε πού μπορεί να ήταν. Το βλέμμα του σκοτεινό, έμοιαζε ανήσυχος, αλλά μου χαμογέλασε εγκάρδια και με ρώτησε αν ήθελα να με κεράσει ένα υποβρύχιο. Για να γιορτάσουμε το «Όχι», να γιορτάσουμε που δεν παραδοθήκαμε στους φασίστες, είτε κλείνοντας μου συνωμοτικά το μάτι. Δέχτηκα με την ελπίδα πως στο μεταξύ μπορεί να εμφανιζόταν κι ο Τίκο.

Έγλειφα αργά τη βανίλια, βουτώντας κάθε τόσο το κουταλάκι στο νερό, και με μάτια κι αυτιά ορθάνοιχτα παρατηρούσα γύρω μου. Στο διπλανό τραπέζι τρεις άντρες μιλούσαν δυνατά. Ο ένας είπε πως είμαστε ανοχύρωτη πόλη. Ο άλλος πως δεν υπάρχουν καταφύγια για τον κόσμο σε περίπτωση βομβαρδισμών. Κι ο τρίτος πως οι βόμβες είναι τρομερό πράγμα. Πέφτουν κι όποιον πάρει ο χάρος. Συντρίμια και θάνατος παντού. Για λίγο οι άλλοι δύο δεν είπαν τίποτα. Ούτε και κανείς άλλος μέσα στο καφενείο.

Πηγή: Αγγελική Δαρλάση, Όταν έφυγαν τ' αγάλματα (απόσπασμα), εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα, 2015, σ. 19–23

Το τραγούδι της φάλαινας

Η γιαγιά είπε μια ιστορία στη Λίλη. «Μια φορά κι έναν καιρό», άρχισε, «ο ωκεανός ήταν γεμάτος φάλαινες. Φάλαινες μεγάλες σαν τους λόφους κι ήρεμες σαν το φεγγάρι. Ήταν τα πιο θαυμαστά πλάσματα στον κόσμο».

Η Λίλη σκαρφάλωσε στα γόνατα της γιαγιάς της. «Συνήθιζα να κάθομαι στην άκρη της προβλήτας, περιμένοντας να ακούσω τις φάλαινες», συνέχισε η γιαγιά. «Μερικές φορές καθόμουν εκεί όλη την ημέρα κι όλη τη νύχτα.

Και τότε, εντελώς ξαφνικά, τις έβλεπα να 'ρχονται από πολύ μακριά. Έσκιζαν το νερό, σαν να χόρευαν». «Μα πώς ήξεραν ότι ήσουν εκεί, γιαγιά;», ρώτησε η Λίλη. «Πώς σε έβρισκαν;».

Η γιαγιά χαμογέλασε. «Α, μα πρέπει να έχεις πάντα μαζί σου κάτι ξεχωριστό. Ένα τέλειο κοχύλι ή μια όμορφη πέτρα. Και αν οι φάλαινες σε συμπαθήσουν, θα πάρουν το δώρο σου και θα σου δώσουν κι εκείνες το δικό τους». «Και τι μπορούσαν να σου δώσουνε, γιαγιά;», ρώτησε η Λίλη. «Τι σου χάρισαν οι φάλαινες;».

Η γιαγιά αναστέναξε. «Μια δυο φορές», ψιθύρισε, «μια δυο φορές μονάχα τις άκουσα να τραγουδάνε». Ο θείος Φρειδερίκος μπήκε φουριόζος στο δωμάτιο. «Δεν είσαι τίποτα άλλο παρά μια παράξενη γριά!», είπε θυμωμένος.

«Οι φάλαινες ήταν πολύ σημαντικές για το κρέας τους, τα κόκαλά τους και για το λίπος τους. Αν πρέπει να πεις κάτι στη Λίλη, οπωσδήποτε, πες της τουλάχιστον κάτι χρήσιμο. Μην της γεμίζεις το κεφάλι με ανοησίες. Άκου, φάλαινες που τραγουδάνε!». «Υπήρχαν φάλαινες εδώ, εκατομμύρια χρόνια πριν εμφανιστούν τα πλοία και οι πόλεις, ή ακόμα και οι άνθρωποι των σπηλαίων», συνέχισε η γιαγιά της Λίλης. «Οι άνθρωποι συνήθιζαν να λένε πως είχαν κάτι μαγικό». «Οι άνθρωποι συνήθιζαν να τις τρώνε και να τις βράζουν, για να πάρουν το λίπος», μουρμούρισε ο θείος Φρειδερίκος. Μετά τους γύρισε την πλάτη και βγήκε έξω στον κήπο.

Η Λίλη ονειρεύτηκε τις φάλαινες. Ήταν θεόρατες σαν τα βουνά μέσα στα όνειρά της, πιο γαλάζιες κι απ' τον ουρανό. Τις άκουσε να τραγουδάνε μέσα στα όνειρά της, οι φωνές τους ήταν ολόιδιες με του ανέμου. Πήδηξαν έξω απ' το νερό μέσα στα όνειρά της και τη φώναξαν με το όνομά της. Το επόμενο πρωί η Λίλη πήγε μια βόλτα μέχρι τον ωκεανό. Πήγε εκεί, όπου κανένας δεν ψάρευε ή κολυπούσε, ούτε άραζαν βαρκούλες. Περπάτησε μέχρι την άκρη της παλιάς προβλήτας. Η θάλασσα ήταν γαλήνια, ακίνητη σχεδόν. Έβγαλε ένα κίτρινο λουλούδι από την τσέπη της και το πέταξε στο νερό. «Αυτό είναι για σας», φώναξε.

Η Λίλη κάθισε στην άκρη της προβλήτας και περίμενε. Περίμενε όλο το πρωί και όλο το απόγευμα. Και τότε, καθώς έπεφτε το σούρουπο, ο θείος Φρειδερίκος κατέβηκε από τους λόφους για να τη βρει. «Φτάνουν πια οι ανοησίες», της είπε. «Γύρισε σπίτι. Δε θα σε αφήσω να περάσεις ονειροπολώντας ολόκληρη τη ζωή σου».

Εκείνη τη νύχτα, η Λίλη ξύπνησε απότομα. Το φως του φεγγαριού έλουζε το δωμάτιο. Ανασηκώθηκε και αφουγκράστηκε. Στο σπίτι επικρατούσε απόλυτη ησυχία. Κατέβηκε από το κρεβάτι και πλησίασε το παράθυρο. Κάτι ακουγόταν από μακριά, πέρα από τους λόφους. Βγήκε γρήγορα έξω κι άρχισε να τρέχει προς την παραλία. Η καρδιά της κόντευε να σπάσει, όταν έφθασε στη θάλασσα. Κι εκεί, πελώριες μέσα στον ωκεανό, βρισκόντουσαν οι φάλαινες. Πηδούσαν και στριφογύριζαν, σα να χόρευαν στο φως του φεγγαριού. Το τραγούδι τους γέμιζε τη νύχτα.

Η Λίλη είδε το κίτρινο λουλούδι της να χορεύει κι αυτό πάνω στον αφρό. Πέρασαν πολλά λεπτά, μπορεί και ώρες. Ξαφνικά, η Λίλη ένιωσε το παγωμένο αεράκι να διαπερνά το νυχτικό της, να 'χουν ξυλιάσει τα γυμνά της πόδια. Ανατρίχιασε κι έτριψε τα μάτια της. Κι ύστερα ο ωκεανός ήταν ακίνητος ξανά κι η νύχτα σκοτεινή και ήσυχη. Νόμιζε πως ονειρευόταν. Σηκώθηκε όρθια και πήρε το δρόμο τού γυρισμού. Και τότε, από πολύ, πολύ μακριά, καθώς ο άνεμος ανάσαινε, άκουσε, «Λίλη! Λίλη!». Οι φάλαινες φώναζαν το όνομά της.

Πηγή: Ντάιαν Σέλντον, Το τραγούδι της φάλαινας (απόσπασμα), εκδ. Ρώσσης, 1995

Σχόλιο της συγγραφικής ομάδας: «Το απόσπασμα από το κείμενο της Ντάιαν Σέλντον μας μιλά για τη δύναμη της φαντασίας, την αξία της προφορικής μνήμης και τη σχέση του ανθρώπου με τη φύση. Η μικρή Λίλη, εμπνευσμένη από τη γιαγιά της, αναζητά τις φάλαινες και συνδέεται μαζί τους μέσα από ένα προσωπικό όνειρο-ταξίδι. Το κείμενο αυτό μας θυμίζει πως η πίστη, η αγάπη για το φυσικό περιβάλλον και η φαντασία μπορούν να διαμορφώσουν τον τρόπο που βλέπουμε τον κόσμο».

Η πολιτική και η συμμετοχή στη δημοκρατία

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

- ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
- ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ
- ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. (Ατομική εργασία) Σημείωσε Π στις προτάσεις με παθητική σύνταξη και Ε στις προτάσεις με ενεργητική σύνταξη.

1. Οι μαθητές/-τριες απάντησαν στις ερωτήσεις του κειμένου. ()
2. Το κείμενο διορθώθηκε προσεκτικά από τον εκπαιδευτικό. ()
3. Η συγγραφέας έγραψε ένα μυθιστόρημα μυστηρίου και περιπέτειας. ()
4. Τα σύννεφα διαλύθηκαν από τον δυνατό άνεμο. ()
5. Ο μαθητικός διαγωνισμός οργανώθηκε από το σχολείο μας. ()
6. Οι μαθητές/-τριες σχεδίασαν αφίσες για το περιβάλλον. ()
7. Οι νόμοι ψηφίζονται από τη Βουλή. ()
8. Η πόλη μας τροφοδοτείται με πόσιμο νερό από την κοντινή λίμνη. ()

2. (Ατομική εργασία) Να μετατρέψεις τη σύνταξη των προτάσεων από ενεργητική σε παθητική.

1. Ο κηπουρός ξερίζωσε τα αγριόχορτα του κήπου.

.....

2. Τον ζωγράφο αυτόν τον θεωρώ σπουδαίο.

.....

3. Το έργο του το παρουσιάζει συχνά ο τύπος.

.....

4. Τους πίνακές του τους αγοράζουν πολλοί συλλέκτες.

.....

5. Ο σκύλος οδήγησε τα παιδιά στο πληγωμένο ελάφι.

.....

6. Οι μαθητές έβαψαν τον αυλόγυρο με ζωηρά χρώματα.

.....

7. Η χαλασμένη πρίζα προκάλεσε τη φωτιά.

.....

8. Ο Φλέμινγκ ανακάλυψε το φάρμακο της πενικιλίνης.

9. Ο επιστάτης κλειδώνει κάθε βράδυ την πόρτα.

10. Οι περαστικοί μετέφεραν τον τραυματία στο νοσοκομείο.

3. (Ατομική εργασία) Ξαναγράψε τις παρακάτω προτάσεις μετατρέποντας την ενεργητική σύνταξη σε παθητική ή αντιστρόφως.

1. Το νερό της λίμνης πάγωσε από το ψύχος.

2. Το κοινό καταχειροκρότησε τους ηθοποιούς στη χθεσινή πρεμιέρα.

3. Η έκπληξή του έγινε από όλους αντιληπτή.

4. Οι δάσκαλοι χαρακτήρισαν τη Μαρίνα ιδιοφυΐα.

5. Αύριο να μου παραδώσετε τις εργασίες σας.

4. (Ατομική εργασία) Να μεταφέρεις τις παρακάτω προτάσεις από τη φωνή στην οποία βρίσκονται (ενεργητική ή παθητική) στην άλλη φωνή.

1. Οι Έλληνες έδωσαν στο Θεμιστοκλή την πρώτη θέση.

.....

2. Οι Λακεδαιμόνιοι έστειλαν για τιμητική συνοδεία τριακόσιους νέους.

.....

3. Η Βουλή του Αρείου Πάγου συγκροτήθηκε από τον Σόλωνα.

.....

4. Δεν έγινε κανένα αξιόλογο έργο απ' αυτούς.

.....

5. (Ατομική εργασία) Στις παρακάτω προτάσεις μετέτρεψε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική ή την παθητική σε ενεργητική, ανάλογα με την περίπτωση.

1. Οι φωνές τους ξεκούφαναν τους γείτονες.

.....

2. Για τον γάμο του αδερφού μου οι συγγενείς κατέθεσαν χρήματα σε τραπεζικό λογαριασμό.

.....

3. Τα ευχάριστα νέα διαδόθηκαν πολύ γρήγορα από τα παιδιά.

.....

4. Οι μαθητές έστειλαν την εργασία τους εγκαίρως.

.....

5. Ο υδραυλικός διόρθωσε το πρόβλημα στο σύστημα θέρμανσης μέσα σε μισή ώρα.

.....

6. (Ατομική εργασία) Στις παρακάτω προτάσεις να μετατρέψεις την ενεργητική σύνταξη σε παθητική ή την παθητική σε ενεργητική, ανάλογα με την περίπτωση.

1. Ο διαιτητής απέβαλε τον παίκτη με κόκκινη κάρτα στο 89'.

2. Ο πρωθυπουργός αποδέχθηκε με δυσκολία την παραίτηση του υπουργού του.

3. Οι νεαροί φίλαθλοι ξυλοκοπήθηκαν άγρια από αγνώστους.

4. Εφημερίδες και τηλεοπτικοί σταθμοί διέδωσαν τη νίκη της εθνικής μας σε όλη τη χώρα.

5. Οι μαθητές έγραψαν μια επιστολή διαμαρτυρίας προς τον σύλλογο των καθηγητών τους.

7. (Ατομική εργασία) Συμπληρώστε τα κενά των προτάσεων με τον κατάλληλο τύπο του επιθέτου που βρίσκεται στην παρένθεση.

1. Δεν υπήρξαν (επιζών) από το ναυάγιο.

2. Η Μαρκέλλα δεν ήταν (παρών) στον καβγά.

3. Ο Γιάννης ασχολείται με πολλά (ενδιαφέρων) πράγματα.

4. Στη δεξίωση του πρέσβη παρευρέθηκαν πολλές (εξέχων) προσωπικότητες.

5. Πρέπει να επιδεικνύεις τον (δέων) σεβασμό στους μεγαλύτερους.

6. Οι μισοί από τους (απών) μαθητές είχαν γρίπη.

7. Αυξήθηκε ο αριθμός των (επιτυχών) στα πανεπιστήμια.

8. Επειδή το νοσοκομείο δεν εφημερεύει, δέχεται μόνο (επείγων) περιστατικά.

9. Δεν είναι καθόλου (συμφέρων) η τιμή αυτού του σπιτιού.

10. Το δικαστήριο αποφάσισε καταβολή αποζημίωσης στους (παθών).

8. (Ατομική εργασία) Διάβασε τις προτάσεις και σημείωσε Κ αν πρόκειται για κυριολεξία, Μ αν πρόκειται για μεταφορά και Π αν πρόκειται για παρομοίωση.

Είναι αυτός μια αλεπού!

Κόψε δρόμο από το άλσος.

Η μοίρα πλέκει συμφορές.

Κοκκίνισε σαν παπαρούνα.

Τσακώνονται σαν τον σκύλο με τη γάτα.

Έγιναν σκληρές διαπραγματεύσεις.

Μέθυσσε από το πολύ κρασί.

Έχει χρυσή καρδιά.

Άσπρισε σαν το πανί.

Άνοιξα την πόρτα.

Κόψε το ψωμί σε λεπτές φέτες.

Από τη στενοχώρια έλιωσε σαν το κερί.

Έτρεξε σαν τον άνεμο.

Τρέχει σαν λαγός.

Μέθυσσε από ευτυχία.

Άνοιξα την καρδιά μου.

Έχουν πάρει τα μυαλά της αέρα.

Το μυαλό του κόβει σαν ξυράφι.

Αγόρασα μια χρυσή αλυσίδα.

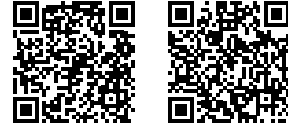
Κολυμπάει σαν δελφίνι.

9. (Ατομική εργασία) Γράψε δίπλα σε κάθε κυριολεξία μια μεταφορά που χρησιμοποιείται στον καθημερινό μας λόγο, αξιοποιώντας κατάλληλους επιθετικούς προσδιορισμούς.

ΚΥΡΙΟΛΕΞΙΑ	ΜΕΤΑΦΟΡΑ
πέτρινη σκάλα	
ατσαλένια σύρματα	
τρυφερά φύλλα	
μαύρη φορεσιά	
το πουλί πέταξε	
το σπίτι σκοτείνιασε	
ψυχρός καιρός	
λεπτός φλοιός	
όμορφα λουλούδια	
σκληρή πέτρα	
φύλλα του δέντρου	
άναψε η φωτιά	
άγριο σκυλί	

10. (Ατομική εργασία) Γράψε μέσα στο τετραγωνάκι Κ για τις κυριολεξίες, Μ για τις μεταφορές και Π για τις παρομοιώσεις.

- α. Η γιαγιά σκαλίζει τα λουλούδια στις γλάστρες.
β. Σκαλίζει τη μνήμη του και προσπαθεί να θυμηθεί κάποια ευχάριστα γεγονότα.
γ. Το πρόσωπό του άστραφτε σαν να ήταν άγγελος.
δ. Αυτό που μου ζητάς δεν περνάει από το χέρι μου.
ε. Ο Γιωργάκης σκαρφάλωνε στα δέντρα σαν αγριόγατος.
στ. Του μίλησε με λόγια τρυφερά.
ζ. Ο Γιωργάκης έδωσε στο κατσικάκι μερικά τρυφερά φύλλα να φάει.

11. (Ατομική εργασία) Γράψε δίπλα σε καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις μια αντίθετή της:

ελπίδα:	δειλός:
έξυπνος:	κίνηση:
επιμέλεια:	κουράζομαι:
εχθρός:	λησμονώ:
θόρυβος:	μακριά:
έμπειρος:	θαλασσοταραχή:

12. (Ατομική εργασία) Αντιστοίχισε τα παρακάτω συνώνυμα.

γελαστός	γλυκοχαράζει
πέτρα	νεροποντή
ξημερώνει	φύσημα
πνοή	λακούβα
μπόρα	χαρούμενος
γούβα	διαβαίνω
βροχή	αντάρα
περνώ	λιθάρι

1. (Ομαδική Εργασία) Να κλίνετε τα παρακάτω επίθετα στο αρσενικό, το θηλυκό και το ουδέτερο γένος. Τα επίθετα ανήκουν στις εξής κατηγορίες: σε -ύς, -εία, -ύ και σε -ύς, -ιά, -ύ.

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
Ον.	ο ταχύς	η ταχεία	το ταχύ
Γεν.			
Αιτ.			
Κλ.			
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
Ον.	οι ταχείς	οι ταχείες	τα ταχεία
Γεν.			
Αιτ.			
Κλ.			

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
Ον.	ο πλατύς	η πλατιά	το πλατύ
Γεν.			
Αιτ.			
Κλ.			
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
Ον.	οι πλατιοί	οι πλατιές	τα πλατιά
Γεν.			
Αιτ.			
Κλ.			

Ανάγνωση κειμένων για τη δημοκρατία από την αρχαιότητα ως σήμερα

Ενδυναμώνοντας τη δημοκρατία

Στα 50 χρόνια της μεταπολίτευσης, η φιλελεύθερη δημοκρατία εμπεδώθηκε στη χώρα μας. Όχι μόνο στην πολιτική μας συνείδηση και συμπεριφορά, αλλά και ως τρόπος ζωής. Ως ένας θεσμικός και διανοητικός ορίζοντας όλων των αγωνιών, των προσδοκιών και των οραμάτων μας. Παρά τους κλυδωνισμούς, εν μέσω των αλλεπάλληλων κρίσεων του 21ου αιώνα, και την ενίοτε μετωπική αμφισβήτηση των θεσμών, το πολίτευμα στην Ελλάδα επέδειξε αξιοσημείωτη αντοχή και απέδειξε το ιστορικό και κοινωνικό του βάθος.

[...]

Η ενδυνάμωση της δημοκρατίας αποκτά υπαρξιακή σημασία σε μια εποχή ανατροπών και διακινδυνεύσεων. Την προηγούμενη δεκαετία, η οξεία οικονομική κρίση έπληξε καίρια το βιοτικό επίπεδο πολλών και υπονόμωσε την εμπιστοσύνη των πολιτών στο πολιτικό σύστημα. Στη συνέχεια, η πανδημία οδήγησε σε σημαντικούς περιορισμούς των θεμελιωδών δικαιωμάτων που μέχρι τότε φάνταζαν αδιανόητοι σε περιόδους κανονικότητας. Το μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα θέτει με ένταση το ζήτημα της εναρμόνισης της διαφύλαξης των συνόρων με τον σεβασμό του ανθρωπιστικού δικαίου και της οικουμενικής αξίας του ανθρώπου. Η κλιματική κρίση, που εμφανίζεται ως η σπουδαιότερη πρόκληση της εποχής μας, απαιτεί δραστικές και ριζικές αλλαγές στον τρόπο σκέψης και οργάνωσης των κοινωνιών μας. Η εδραίωση της οικολογικής συνείδησης επιείγει, ενώ τα καταστροφικά αποτελέσματα της αδράνειάς μας είναι ήδη ορατά. Ο πόλεμος στην Ουκρανία και η ένοπλη σύρραξη στη Μέση Ανατολή εντείνουν ακόμη περισσότερο την γενική ανασφάλεια για την ειρήνη στον πλανήτη και τη σταθερότητα των γεωπολιτικών συσχετισμών.

[...]

Η δύναμη της δημοκρατίας δεν βρίσκεται, όμως, μόνο στα μεγάλα και τα θεσμικά, αλλά και στα μικρά, τα καθημερινά, στον σεβασμό του άλλου και του δημόσιου χώρου. Στην ανάληψη της φροντίδας και της ευθύνης που συναρτάται με την ιδιότητα του πολίτη, το ενδιαφέρον για τα κοινά και το μέλλον του τόπου. Η δημοκρατία είναι μια διαρκής άσκηση για όλους μας, γιατί όλοι μας μετέχουμε σε αυτήν και τη διαμορφώνουμε, ως άτομα και μέλη του κοινωνικού συνόλου, σύμφωνα με το Σύνταγμά μας.

Στις μέρες μας, απέναντι στις ριζικές και συχνά απρόοπτες αλλαγές που καταλαμβάνουν και μεταλλάσσουν τα σχέδια της ζωής μας, το καθολικό στοίχημα της δημοκρατίας είναι να οικοδομήσει μια πιο δυνατή και ανθεκτική κοινωνία, με ακλόνητη πίστη στην πρόοδο, την ειρήνη και την ευημερία. Το δημοκρατικό, κοινωνικό συμβόλαιο μας περιλαμβάνει όλους, ως φορείς ίσης ελευθερίας. Κανείς δεν πρέπει να μένει πίσω. Αυτό ήταν άλλωστε και το κύριο μέλημα των ευρωπαϊών πατέρων, καθώς και η ηθική, πολιτική και νομική εντολή τους για τις επόμενες γενιές και αυτήν οφείλουμε όλοι, στο μέτρο που αναλογεί στον καθένα, να τιμήσουμε.

Πηγή: Κατερίνα Σακελλαροπούλου, ομιλία «Ενδυναμώνοντας τη Δημοκρατία. 50 χρόνια από την ελληνική επανίδρυση της ΕΣΔΑ και 75 χρόνια από την ίδρυση του Συμβουλίου της Ευρώπης» (απόσπασμα), 2024, Προεδρία της Δημοκρατίας.

Η αρχαία σκουριά

Έχομε πληροφορηθεί ότι άρχισαν να κινούνται τανκς με κατεύθυνση το Πολυτεχνείο, ωστόσο πιστεύομε ότι πρόκειται για εκφοβισμό και τρομοκρατία. Τ' ασφυξιογόνα που έριξαν ήταν η απόδειξη πως έχουν χάσει την ψυχραιμία τους. Ήθελαν να πανικοβάλουν και να διαλύσουν τις χιλιάδες του κόσμου που μας παραστέκονταν. Οι διάδοσεις μάς ενθαρρύνουν ότι άρχισαν να δημιουργούνται εστίες αντιπερισπασμού. Με την έκταση που πήρε η κατάληψη, την απήχηση που έχει, θα 'ναι σαν να σκάβουν το λάκκο τους αν μας επιτεθούν. Και γενικά καθήκον μας, αυτήν τη νύχτα, να ελπίζομε. Απόψε πεθαίνει ο φασισμός και το πιστεύομε.

Η μαθήτριά όμως δεν έλεγε να ηρεμήσει. Ανησυχούσε για τους γονιούς της. Κι έχει ο πατέρας της την καρδιά του, είναι τρομερό. Ειρωνεύτηκα μέσα μου ότι συνήθως οι manάδες πάσχουν από καρδιά, αλλά το κορίτσι έκλαιγε γοερά και μαζεύτηκα. Πώς να προβλέψει ότι θα την απόκλειαν εδώ μέσα. για όλα όμως φταίει η Πούλια, η οποία έχει πατέρα μακρονησιώτη και παρασέρνει όλα τα κορίτσια στο σχολείο, τους λέει όλο για ήρωες και κατορθώματα και για πολλά άλλα, θέλει αρετήν και τόλμην η ελευθερία τους λέει και τα ζαλίζει κι έτσι τα ξετρελαίνει τα κορίτσια, γι' αυτό πέρσι λίγο έλειψε να την αποβάλουν, αν δεν ήταν η φιλόλογος που απειλούσε με σκάνδαλο, μη μου πειράξετε την καλύτερή μου μαθήτριά, κι υποχώρησε ο γυμνασιάρχης, επειδή, βλέπεις, αυτή η φιλόλογος έχει σπουδαία φήμη ως εκπαιδευτικός σπουδαία, ειδαλλιώς η Πούλια έπρεπε ν' αποβληθεί διά παντός που όλο τους έλεγε για μοιρασιές δίκαιες κι έξινε στο θρανίο της σφυριά και δρεπάνια.

Εκείνη τη στιγμή έπεσε κι άλλος χτυπημένος πάνω στην τσιμέντινη νησίδα του δρόμου. Τον βλέπει η μικρή και κόβει τη λογοδιάρροια, έσφιγγε τα κάγκελα μ' απόγνωση. Κοιτάζω το ρολόι μου, ώρα 11.30', αυτήν την ώρα που οι ποιητές λουφάζουν και μετά, όταν θα βγαίνουν και θ' αερίζουν τα στιχάκια τους, θα επιμένουν κιάλας ότι το Πολυτεχνείο ανήκει στη σιωπή. Μα το Πολυτεχνείο δεν τους ανήκει. Και δεν μπορούσα ώρα 11.30' να φανταστώ

το τέλος αυτής της νύχτας. Ψάλλουν τον Εθνικό Ύμνο. Τ' αυτοκίνητα του Ερυθρού Σταυρού δυσκολεύονται απ' τους πυροβολισμούς να σταματήσουν μπροστά στην πόρτα. Ψηλά, στο ταρατσάκι του θυρωρείου υπάρχουν ακόμη παιδιά.

[...]

Μετά εμφανίζεται η Ελένη, έχομε πολλούς βαριά τραυματισμένους, αρκετούς νεκρούς. Κηρύχτηκε στρατιωτικός νόμος, τανκς κατευθύνονται προς εμάς, αλλά εμείς η ψυχωμένη μεραρχία με τα χαρτομάντιλα και τα τσιγάρα, τις σοκολάτες και τα μπισκότα θα τους υποβάλουμε τους όρους μας:

Α) Η εκκένωση να γίνει ώρα πρωινή, το ενωρίτερο στις οχτώ, ώστε να έχει αρχίσει η κίνηση στους δρόμους.

Β) Να παρευρίσκονται τα ξένα διπλωματικά σώματα και εκπρόσωποι του Ερυθρού Σταυρού για να παραλάβουν τους τραυματίες.

Γ) Ζητούμε εγγύηση ότι βγαίνοντας δε θα μας λιντσάρουν.

Αν αρνηθούν τους όρους μας εμείς δε θ' ανοίξομε την καγκελόπορτα. Έτσι κι αλλιώς το ίδιο παλούκωμα θα επακολουθήσει. Το φρόνημα όλων μας είναι υψηλό εις τους αιώνας- σφάξε με αγά μου ν' αγιάσω, χωρωδιακώς σφάξε με, σαν ρεμπέτικο παλιό αγά μου από σένα ελπίζω την αθανασία μου, στεντόρεια, διθυραμβικά σφάξε με, σφάξε με.

Το τανκ προχωρούσε, μ' έπαιρνε το κύμα προς τα πίσω. Με τα χέρια στις τσέπες του παλτού μου έτρεχα κι άκουα τ' αναφιλητά μου- κάτι σαν ουρλιαχτά ζώου, πάσχιζα να χωθώ στον εαυτό μου για να γλιτώσω. Έξω από τη Σχολή Μηχανολόγων μαζεύτηκα ανακούρκουδα σε μια γωνιά κι έκλαιγα. Γυρίζει ένας και μου λέει κουράγιο συντρόφισσα. Ανασηκώθηκα και στάθηκα ίσια. Έβγαλα τα χέρια απ' τις τσέπες κι έσιαξα τα μαλλιά μου. Έβλεπα το τανκ με τις μπούκες του στραμμένες στην Αρχιτεκτονι-

κή. Οι φαντάροι έπαιρναν θέσεις. Κάτι φώναζε ένας με γαλόνια. Κοίτα τις περασίες στις μασχάλες του, έλεγα. Είδα την οδόν Τοσίτσα γεμάτη μπάτσους. Οι φαντάροι, φαίνεται, πυροβόλησαν. Φωνάζομε μεταξύ μας να καθίσουμε όλοι κάτω. Στέκομαι αποξεραμένη και περιμένω. Δυο, τρία δευτερόλεπτα η σιωπή βάραινε και ρίζωνε.

Άρχισε η υποχώρηση, με τα χέρια ψηλά, κατά ομάδες. Με παίρνει το πλήθος και προχωρώ, με λαχτίζουν τα κοντάκια των φαντάρων, τώρα λέω και θα μου την ανάψουν πίσωπλατα. Νιώθω σπόνδυλο σπόνδυλο τη ραχοκοκαλιά μου και τον τρόπο, που τη συναρμολογεί λεπτεπίλεπτα. Μπερδεύονται τα πόδια μου, σκύβω μπροστά, παρ' ολίγο να σωριαστώ. Περνώ την καγκελόπορτα, πατώ αίματα και προκηρύξεις. Οι φαντάροι μάς γιουχάρουν και χτυπούν τις αρβύλες τους στην άσφαλο σαν να κάνουν

ξου ξου στα ζωντανά, κι εμείς προχωρούμε σκυφτά, σκοντάφτομε στα βήματά μας και τρέμομε. Γωνία Τοσίτσα μ' αρπάζουν απ' τα μαλλιά δυο ασφαλίτες. Πάω να τους ξεφύγω, ένας φαντάρος με πιάνει απ' το μπράτσο, βλέπω τα δάκρυα στα μάτια του. Κάτι μου ψιθυρίζει, αλλά δεν πρόλαβε. Οι μπάτσοι τον κάνουν πέρα, προσπαθώ ν' αντισταθώ και ζαλίζομαι απ' τον πόνο. Τους άφησα να με σέρνουν προς την κλούβα και με λάχτιζαν στην κοιλιά. Μ' ακούμπησαν στην πόρτα και με χτυπούσαν με τις γροθιές τους στο πρόσωπο. Μ' αδειάζουν σ' ένα κάθισμα κι αποξεχνιέμαι με τα βαθουλώματα που κάνει το κλάμα μου. Τ' αγόρι δίπλα μου μ' αγκαλιάζει.

**Πηγή: Μάρω Δούκα (απόσπασμα),
Η αρχαία σκουριά, εκδ. Κέδρος,
Αθήνα, 1979, σ. 228–232**

1. (Ομαδική εργασία, διαφοροποιημένη, χαμηλής δυσκολίας)

Αντιστοιχίστε τις παρακάτω ευρύτερες έννοιες με τις φράσεις από το κείμενο.

1. Αγώνας για ελευθερία	α. «Απόψε πεθαίνει ο φασισμός και το πιστεύουμε.»
2. Ανθρώπινα δικαιώματα	β. «Η μαθήτρια ανησυχούσε για τους γονιούς της.»
3. Αγωνία και φόβος	γ. «Η εκκένωση να γίνει με την παρουσία του Ερυθρού Σταυρού.»
4. Δημοκρατία και αντίσταση	δ. «Άρχισαν να κινούνται τανκς με κατεύθυνση το Πολυτεχνείο.»
5. Ελπίδα και αποφασιστικότητα	ε. «Με τα χέρια στις τσέπες του παλτού μου έτρεχα κι άκουγα τ' αναφιλητά μου.»
6. Βία και καταπίεση	στ. «Οι φαντάροι μάς γιουχάρουν και χτυπούν τις αρβύλες τους στην άσφαλο.»

Από τη δημοκρατία της αρχαίας Αθήνας στη «μεταμοντέρνα δημοκρατία»

Η δημοκρατία, όπως την γνωρίζουμε σήμερα, έχει τις ρίζες της στην αρχαία Ελλάδα και ειδικότερα στην αρχαία Αθήνα. Εκεί, οι πολίτες συγκεντρώνονταν στην **Εκκλησία του Δήμου** για να συζητήσουν και να ψηφίσουν για σημαντικά θέματα. Αυτή ήταν η **άμεση δημοκρατία**, όπου όλοι οι πολίτες συμμετείχαν ενεργά στη λήψη αποφάσεων. Το σύστημα αυτό ήταν εξαιρετικά δημοκρατικό, αλλά λειτουργούσε μόνο σε μικρές κοινωνίες, όπου ήταν εφικτό να συμμετέχουν όλοι στις συνελεύσεις.

Άμεση δημοκρατία

Σύστημα όπου όλοι οι πολίτες συμμετέχουν απευθείας στη λήψη αποφάσεων, χωρίς μεσάζοντες.

Η αντιπροσωπευτική δημοκρατία

Καθώς οι κοινωνίες έγιναν μεγαλύτερες και πιο πολύπλοκες, η άμεση δημοκρατία αντικαταστάθηκε από την **αντιπροσωπευτική δημοκρατία**. Σε αυτό το σύστημα, οι πολίτες εκλέγουν αντιπροσώπους για να λαμβάνουν αποφάσεις για λογαριασμό τους. Η αντιπροσωπευτική δημοκρατία εξακολουθεί να είναι ο πιο διαδεδομένος τύπος διακυβέρνησης στις σύγχρονες κοινωνίες.

Αντιπροσωπευτική δημοκρατία

Σύστημα στο οποίο οι πολίτες εκλέγουν εκπροσώπους για να παίρνουν αποφάσεις για αυτούς.

Ωστόσο, αυτό το σύστημα δεν είναι χωρίς προβλήματα. Μερικές φορές, οι πολίτες αισθάνονται ότι οι αντιπρόσωποί τους δεν εκφράζουν πραγματικά τη βούλησή τους ή ότι οι αποφάσεις αργούν να παρθούν λόγω γραφειοκρατίας.

Η «μεταμοντέρνα δημοκρατία»: Η τεχνολογία στην υπηρεσία της δημοκρατίας

Σήμερα, η τεχνολογία δίνει τη δυνατότητα για μια νέα μορφή δημοκρατίας που θα μπορούσαμε να την ονομάσουμε **«μεταμοντέρνα Δημοκρατία»**. Αυτή η δημοκρατία αξιοποιεί τα πλεονεκτήματα της τεχνολογίας για να κάνει τη συμμετοχή των πολιτών πιο άμεση και διαφανή. Ένα παράδειγμα είναι το **Ethereum (ιθίριουμ)**, ένα δίκτυο υπολογιστών που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ψηφοφορία και τη λήψη αποφάσεων με τρόπο που δεν χρειάζεται μεσάζοντες και αντιπρόσωποι.

Ethereum

Ένα δίκτυο υπολογιστών που χρησιμοποιείται για ασφαλείς συναλλαγές και ψηφοφορίες χωρίς κεντρικό έλεγχο.

Σε μια «μεταμοντέρνα δημοκρατία», οι πολίτες θα μπορούν να ψηφίζουν απευθείας για σημαντικά θέματα μέσω ενός αποκεντρωμένου δικτύου, όπως το Ethereum. Όλες οι ψήφοι και οι αποφάσεις θα καταγράφονται με ασφάλεια και διαφάνεια, ώστε κανείς να μην μπορεί να αλλοιώσει τα αποτελέσματα.

Αποκεντρωμένο σύστημα

Σύστημα στο οποίο οι αποφάσεις λαμβάνονται από τους χρήστες απευθείας, χωρίς κεντρική αρχή.

Πλεονεκτήματα της «μεταμοντέρνας δημοκρατίας»

Άμεση συμμετοχή: Οι πολίτες θα μπορούν να ψηφίζουν απευθείας για όλα τα θέματα, όπως στην αρχαία Αθήνα.

Διαφάνεια: Όλες οι ψήφοι και οι αποφάσεις θα είναι ανοιχτές και ορατές σε όλους, εξαλείφοντας τη διαφθορά.

Ασφάλεια: Το Ethereum προσφέρει υψηλή ασφάλεια, καθιστώντας σχεδόν αδύνατη την παραβίαση των ψήφων.

Αποτελεσματικότητα: Οι αποφάσεις θα μπορούν να λαμβάνονται γρήγορα, χωρίς τις καθυστερήσεις των παραδοσιακών διαδικασιών.

Διαφάνεια

Όταν οι πληροφορίες είναι ανοιχτές και ορατές σε όλους.

Ασφάλεια

Η προστασία των δεδομένων και των ψήφων από παραβιάσεις ή αλλοιώσεις.

Προκλήσεις και ευκαιρίες

Παρόλο που αυτή η τεχνολογία φαίνεται να έχει πολλά πλεονεκτήματα, υπάρχουν και κάποιες προκλήσεις. Μερικοί πολίτες μπορεί να δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στη νέα τεχνολογία. Ωστόσο, με σωστή εκπαίδευση και προετοιμασία, η «μεταμοντέρνα δημοκρατία» θα μπορούσε να μας φέρει πιο κοντά στα ιδανικά της δικαιοσύνης και της ισότητας που οραματίζονταν οι αρχαίοι Έλληνες.

Κάνοντας, λοιπόν, την πρόκληση ευκαιρία, μας δίνεται η δυνατότητα, η τεχνολογία να παίξει κεντρικό ρόλο στη δημοκρατική διαδικασία, έτσι ώστε η δημοκρατία του μέλλοντος να είναι πιο δίκαιη, ανοιχτή και προσίτη σε όλους.

1. (Ομαδική εργασία, διαφοροποιημένη, χαμηλής δυσκολίας) Συζητήστε στην ομάδα σας και απαντήστε στην ερώτηση: Τι ήταν η άμεση δημοκρατία στην αρχαία Αθήνα;

2. (Ομαδική εργασία, διαφοροποιημένη, χαμηλής δυσκολίας) Αντιστοιχίστε τις λέξεις με τις έννοιές τους:

Ethereum

Αποκεντρωμένο σύστημα

Αντιπροσωπευτική δημοκρατία

A. Οι πολίτες εκλέγουν ανθρώπους για να αποφασίζουν για λογαριασμό τους.

B. Όλες οι αποφάσεις λαμβάνονται χωρίς κεντρικό έλεγχο.

Γ. Δίκτυο υπολογιστών που καταγράφει ψηφοφορίες με ασφάλεια.

Συνθετική εργασία: Η συνεισφορά της αθηναϊκής δημοκρατίας στην ανθρωπότητα

Οδηγίες:

1. Χωρισμός σε ομάδες και επιλογή θέματος: Κάθε ομάδα θα εστιάσει σε έναν τομέα συνεισφοράς της αθηναϊκής δημοκρατίας (π.χ. δικαιοσύνη, πολιτική φιλοσοφία, εκπαίδευση, δικαιώματα πολιτών).

2. Αναζήτηση πληροφοριών στη βιβλιοθήκη και στο διαδίκτυο:

- Στη σχολική ή/και σε κάποια δημόσια βιβλιοθήκη, για να βρουν έντυπα ή ψηφιακά βιβλία με συναφές περιεχόμενο και εγκυκλοπαίδειες,
- σε επιστημονικές βάσεις δεδομένων όπως το Google Scholar, και το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης,
- σε επίσημους ιστοτόπους μουσείων και φορέων, όπως το Μουσείο Ακρόπολης.

3. Καταγραφή πληροφοριών:

Μετά την αναζήτηση, οι ομάδες θα συλλέξουν και θα καταγράψουν τις πιο σημαντικές πληροφορίες. Κάθε ομάδα θα καταγράψει στοιχεία όπως:

- οι βασικές αρχές της αθηναϊκής δημοκρατίας (ισονομία, ισότητα),
- ο ρόλος του Περικλή και οι μεταρρυθμίσεις του,
- η επιρροή της αθηναϊκής δημοκρατίας στη σύγχρονη πολιτική σκέψη.

4. Συγγραφή:

Κάθε ομάδα θα συγγράψει το κείμενο της εργασίας στο Word. Θα πρέπει να ακολουθήσουν τις εξής οδηγίες:

- έκταση κειμένου: 300–500 λέξεις,
- χρήση τίτλων και υποτίτλων για καλύτερη οργάνωση,
- μορφοποίηση: Arial, μέγεθος 12, διάστιχο 1.5.

5. Παρουσίαση στο PowerPoint:

Οι ομάδες θα δημιουργήσουν μια σύντομη παρουσίαση σε PowerPoint με τα εξής βήματα:

1. Δημιουργία διαφανειών: 4-5 διαφάνειες που να περιλαμβάνουν:

- τίτλος παρουσίασης,
- εισαγωγή στη θεματική (σύντομη αναφορά στη δημοκρατία),
- σημαντικά σημεία για τη συνεισφορά της αθηναϊκής δημοκρατίας,
- συμπεράσματα.

2. Οπτική μορφοποίηση:

- κείμενο σύντομο και καθαρό, χωρίς μεγάλες παραγράφους,
- εικόνες που σχετίζονται με την αθηναϊκή δημοκρατία (π.χ. Εκκλησία του Δήμου, Περικλής).

3. Πρόβα παρουσίασης: Η ομάδα θα κάνει μια δοκιμή της παρουσίασης για να εξασκηθεί στο τι θα πει κάθε μέλος.

1^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

2^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

3^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

4^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

5^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

6^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

7^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

8^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

Η Επιστήμη και η κατανόηση του κόσμου μας

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

- ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
- ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ
- ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. (Ατομική εργασία) Σχημάτισε σύνθετες λέξεις με πρώτο συνθετικό αρχαία πρόθεση.

ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΘΕΣΗ	Β΄ ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ	ΣΥΝΘΕΤΗ ΛΕΞΗ
συν	καλώ	
εκ	ομολογώ	
συν	λαμβάνω	
εν	μισθός	
διά	βαίνω	
εκ	συγχρονίζω	
διά	άγω	
συν	γράφω	
υπό	βάλλω	
εκ	βάλλω	

2. (Ατομική εργασία) Συμπλήρωσε τα κενά των προτάσεων χράφοντας τα ρήματα των παρενθέσεων στον σωστό τύπο.

- Ο Δημήτρης (παραλείπω, αόριστος ορ.) να μου πει ότι σε συνάντησε στο δρόμο.
- Όλη τη μέρα οι σειсмоγράφοι (καταγράφω, παρατατικός ορ.) ασθενείς σεισμικές δονήσεις.
- Γιάννη, (υπογράφω, αόριστος πρ.) σήμερα τις αιτήσεις!
- (καταφεύγω, αόριστος ορ.) κάτω από μια τέντα για να μη βραχώ.
- Η Ελένη από τη βιασύνη της (παραλείπω, παρατατικός ορ.) συνεχώς να τρώει πρωινό.
- Χτες (υπογράφω, αόριστος ορ.) τα συμβόλαια για την αγορά του καινούριου μου σπιτιού.
- Τα χρηματιστήρια (καταγράφω, αόριστος ορ.) σημαντικές απώλειες.
- (αποσύρω, αόριστος πρ.) σήμερα κιόλας την υπογραφή σου από αυτό το έγγραφο!
- Όταν με μάλωνε η μητέρα, πάντα (καταφεύγω, παρατατικός ορ.) στην αγκαλιά της γιαγιάς.
- « (αναδεικνύω, αόριστος πρ.) τις γνώσεις και τις ικανότητές σου» με συμβούλεψε ο πατέρας.

3. (Ατομική εργασία) Κύκλωσε το σωστό ρήμα κάθε πρότασης.

1. « Απόφυγε/Απέφυγε τους σκοτεινούς δρόμους τη νύχτα» μου είπε η μητέρα.
2. Η Μαρκέλλα μού περιέγραψε/περίγραψε με ακρίβεια τι έγινε.
3. Όλον τον χρόνο πέρσι διέσχιζα/διέσχισα τον δρόμο μπροστά από το σπίτι σου.
4. Δε σε είδα το Σάββατο και υπόθεσα/υπέθεσα ότι είχες πάει στο χωριό.
5. «Μην τα φορτώνεσαι όλα εσύ», μου είπε η αδερφή μου, «ανάθεσε/ανέθεσε και στον Δημήτρη δουλειά».
6. Όλη την προηγούμενη εβδομάδα τον απέφευγα/απέφυγα.
7. Ο μπέμπης διάλυσε/διέλυσε το καινούριο αυτοκινητάκι αμέσως.
8. Κατέθεσα/Κατέθετα στον ανακριτή για τρεις ολόκληρες ώρες.
9. Η Μαργαρίτα ανέλαβε/ανάλαβε να τους ενημερώσει όλους.
10. Η μαμά μας κατέπληξε/κατάπληξε για άλλη μια φορά με τη μαγειρική της.

4. (Ατομική εργασία) Για κάθε υπογραμμισμένο ρήμα, σημείωσε Π αν είναι προσωπικό ή Α αν είναι απρόσωπο.

1. Απαγορεύεται να μπειτε στο τμήμα μεταφοράς.
2. Και η Μαρία μπορεί να βοηθήσει.
3. Χρειάζεται να επιδιορθωθεί το σύστημα μεταφοράς.
4. Το Τμήμα φαίνεται άδειο.
5. Επιτρέπεται η φωτογράφιση των παιδιών.
6. Μπορεί να δημιουργηθούν προβλήματα στην εταιρεία.
7. Απαγορεύεται η είσοδος στους σταθμούς μεταφοράς.
8. Φαίνεται ότι θα κλείσει η εταιρεία.
9. Η Μαρία χρειάζεται τη βοήθεια όλων.
10. Επιτρέπεται να φωτογραφίζετε τα παιδιά.

5. (Ατομική εργασία) Κύκλωσε το σωστό ρήμα κάθε πρότασης.

1. Ο Γιώργος κλήθηκε/καλέστηκε εσπευσμένα στο γραφείο του Γιάννη.
2. Ο θεός Δημήτρης προήχθηκε/προήχθη στο βαθμό του γενικού επιστάτη.
3. Οι φύλακες διαβεβαίωσαν το θείο ότι για την αποτροπή της εισβολής στο θησαυροφυλάκιο ελήφθησαν/ελήφτηκαν όλα τα απαραίτητα μέτρα.
4. Καταβλήθηκαν/Κατεβλήθησαν υπεράνθρωπες προσπάθειες για να αποτραπεί η κλοπή του χρυσού.
5. Ο θείος υπέστηκε/υπέστη σοκ όταν διαπίστωσε την κλοπή και εισάχθη/εισήχθη στο νοσοκομείο.
6. Ο αστυνομικός διευθυντής μετέβη/μετάβη στο νοσοκομείο για να εκφράσει τη συμπαράστασή του στο θείο.
7. Τα ανιψάκια συζητούσαν πολλή ώρα για το πού έπρεπε να ψάξουν, αλλά οι απόψεις τους δε συνέπεσαν/συνεπίπτησαν.
8. Ο Γιώργος προκάλεσε τροχαίο ατύχημα, γιατί παρέβη/παρενέβη το όριο ταχύτητας.

6. (Ατομική εργασία) Υπογράμμισε τους επιθετικούς προσδιορισμούς στις παρακάτω προτάσεις:

- Ο πεινασμένος λύκος όρμησε στ' αρνάκι.
Ο νευρικός οδηγός κατέβηκε κι άρχισε να του φωνάζει.
Η χαδιάρα γάτα ξάπλωσε μπροστά στα πόδια του.
Το παλιό γεφύρι δεν άντεξε την πίεση του νερού και υποχώρησε.
Η αγριεμένη θάλασσα χτυπούσε με ορμή στα βράχια.
Ο καλός άνθρωπος εκτιμάται από τους συνανθρώπους του.

7. (Ατομική εργασία) Κύκλωσε το σωστό ρήμα κάθε πρότασης.

1. Ο Βασίλης παρενέβη/παρενέβει στην κουβέντα μας.
2. Το ελικόπτερο συντρίβη/συνετρίβη στην πλαγιά του βουνού.
3. Τι συνέβηκε/συνέβη και άλλαξες γνώμη;
4. Το μήνυμα λήφθηκε/ελήφθη.
5. Απεδείχθη/Αποδείχθη ότι αυτός ήταν ο ένοχος της ληστείας.
6. Η μητέρα υπέστη/υπέστη ισχυρό σοκ μόλις έμαθε τι έγινε.
7. Επιβλήθηκε/Επιβλήθηκε ποινή φυλάκισης ενός έτους στους κατηγορούμενους.
8. Οι γιατροί αποφάσισαν να εισαχθεί/εισαχθή η γιαγιά στο νοσοκομείο.
9. Για να επιτευχθεί/επιτευχθή ο στόχος σου, πρέπει να προσπαθήσεις πολύ.
10. Ο γιατρός μου συνέστησε/συστήθηκε ξεκούραση.

8. (Ατομική εργασία) Η Ελεονόρα πρέπει να ξεχωρίσει τι είδους σύνδεση υπάρχει κάθε φορά. Βοήθησέ την γράφοντας Π για την παρατακτική σύνδεση, Υ για την υποτακτική σύνδεση και Α για το ασύνδετο σχήμα.

Χαίρομαι που είσαι καλά.

Πέρασα από το σπίτι του, αλλά δεν ήταν εκεί.

Η Μαρκέλλα διαβάζει και γράφει.

Ομολόγησε ότι είπε ψέματα.

Στενοχωρήθηκε, επειδή έφυγε.

Η βροχή σταμάτησε, ο ουρανός καθάρισε, ο ήλιος πάλι λάμπει.

Αν διάβαζα περισσότερο, θα έγραφα καλά στο διαγώνισμα.

Μαγείρεψα, έφαγα, έπλυνα τα πιάτα.

Με πήρε τηλέφωνο, όταν ήμουν στο μπάνιο.

Έπαιξα με τους φίλους μου κρυφτό, κυνηγητό, μήλα.

9. (Ατομική εργασία) Στο παρακάτω κείμενο βρές τους τοπικούς και τους χρονικούς προσδιορισμούς:

Καθώς κινούμαι στην πόλη, κοιτάζω προσεχτικά γύρω μου. Περπατάω πάντα στην εσωτερική πλευρά του πεζοδρομίου και εφαρμόζω κάθε φορά τους κανόνες ασφαλείας για να περάσω απέναντι. Πριν διασχίσω τον δρόμο, σταματάω στην άκρη του πεζοδρομίου. Επιλέγω συνήθως τις διαβάσεις με φανάρια.

10. (Ατομική εργασία) Στις παρακάτω προτάσεις υπογράμμισε τους προσδιορισμούς του τόπου και στην παρένθεση σημείωσε αν δηλώνεται με τοπικό επίρρημα ή με επιρρηματική φράση.

1. Μια καλύβα διακρίνεται μακριά, ανάμεσα στα δέντρα. (.....)
2. Τα παιδιά παίζουν χαρούμενα κοντά στο δασάκι. (.....)
3. Έτρεξα γρήγορα μέχρι το σπίτι του παππού για να του πω τα νέα. (.....)
4. Σήμερα επιστρέφουν τα ξαδέρφια μου από το εξωτερικό. (.....)
5. Πίσω από το σπίτι μας υπάρχει μια αποθήκη. (.....)
6. Στην πλαγιά του λόφου είναι χτισμένο ένα μικρό εκκλησάκι. (.....)
7. Μπροστά από την αυλή μας υψώνονται δύο φουντωτά δέντρα. (.....)
8. Έβαλα κάπου το βιβλίο μου και τώρα δεν το βρίσκω. (.....)
9. Μερικές φορές πηγαίνω με τον πατέρα μου στο γήπεδο. (.....)
10. Τα παιδιά πέταξαν τον χαρταετό πολύ ψηλά. (.....)

11. (Ατομική εργασία) Από το παρακάτω λεξιλόγιο, βρες και γράψε για καθεμία από τις λέξεις που δίνονται παράγωγες, ομώνυμες και αντώνυμες λέξεις.

Λεξιλόγιο:**• Διαδικτυακός**

- Παράγωγες:
- Ομώνυμες:
- Αντώνυμες:

• Κυβερνοασφάλεια

- Παράγωγες:
- Ομώνυμες:
- Αντώνυμες:

• Ρομποτική

- Παράγωγες:
- Ομώνυμες:
- Αντώνυμες:

• Τεχνητή νοημοσύνη

- Παράγωγες:
- Ομώνυμες:
- Αντώνυμες:

• Προστασία δεδομένων

- Παράγωγες:
- Ομώνυμες:
- Αντώνυμες:

• Τεχνολογία

- Παράγωγες:
- Ομώνυμες:
- Αντώνυμες:

• Ψηφιακή

- Παράγωγες:
- Ομώνυμες:
- Αντώνυμες:

• Καινοτομία

- Παράγωγες:
- Ομώνυμες:
- Αντώνυμες:

12. (Ατομική εργασία) Διάβασε προσεκτικά τις παρακάτω προτάσεις και αντιστοίχισε την κύρια πρόταση με τη σωστή δευτερεύουσα πρόταση.

Κύριες προτάσεις:

1. Η τεχνολογία μας βοηθάει να εξελιχθούμε
2. Ο κόσμος υιοθετεί καινοτόμες λύσεις
3. Η διαδικτυακή προστασία είναι απαραίτητη

Δευτερεύουσες προτάσεις:

- A. όταν χρησιμοποιούμε το διαδίκτυο.
- B. για να βελτιώσουμε την ποιότητα ζωής μας.
- Γ. ώστε να αντιμετωπίζουμε τα καθημερινά προβλήματα.

13. (Ατομική εργασία) Αναγνώρισε το υποκείμενο, το ρήμα και το αντικείμενο σε κάθε μία από τις παρακάτω προτάσεις.

1. Η τεχνητή νοημοσύνη αναπτύσσεται ραγδαία τα τελευταία χρόνια.

- Υποκείμενο:

- Ρήμα:

- Αντικείμενο:

2. Η κυβερνοασφάλεια προστατεύει τα προσωπικά δεδομένα.

- Υποκείμενο:

- Ρήμα:

- Αντικείμενο:

3. Η ρομποτική κάνει τη ζωή μας ευκολότερη.

- Υποκείμενο:

- Ρήμα:

- Αντικείμενο:

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Στην ενότητα αυτή θα γίνουμε συγγραφείς αλλά και αξιολογητές/-τριες. Θα εξασκηθούμε στη συγγραφή διαφορετικών ειδών κειμένου και ταυτόχρονα θα μάθουμε να αξιολογούμε το γραπτό ενός/μίας συμμαθητή/-τριας μας.

Θα δουλέψετε σε ζευγάρια. Κάθε μαθητής/-τρια θα γράψει το δικό του/της κείμενο και, αφού ολοκληρωθεί η συγγραφή, τα κείμενα θα ανταλλαγούν μέσα στο ζευγάρι. Στη συνέχεια, κάθε μαθητής/-τρια θα αξιολογήσει το κείμενο του/της συμμαθητή/-τριας του/της. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται ετεροαξιολόγηση.

Η ετεροαξιολόγηση δε βασίζεται σε βαθμούς. Στόχος είναι να εντοπίζουμε τα δυνατά σημεία ενός κειμένου, αλλά και όσα μπορούν να βελτιωθούν. Για τον λόγο αυτόν χρησιμοποιούμε έναν πίνακα με συγκεκριμένα κριτήρια αξιολόγησης, που ονομάζεται ρουμπρίκα.

Μέσα από τη ρουμπρίκα, ο/η συγγραφέας του κειμένου λαμβάνει ανατροφοδότηση και μπορεί να βελτιώσει το γραπτό του/της, ώστε να ανταποκρίνεται καλύτερα στα κριτήρια του κάθε κειμενικού είδους. Κάτω από κάθε κείμενο θα βρεις τη ρουμπρίκα που το συνοδεύει. Διαβάζοντάς τη, θα γνωρίζεις από πριν τι χρειάζεται να προσέξεις, ενώ ο/η συμμαθητής/-τρια σου θα μπορεί να αξιολογήσει με σαφήνεια ποια σημεία είναι πολύ καλά, ποια μέτρια και σε ποια χρειάζεται περισσότερη προσπάθεια.

Ρουμπρίκα αξιολόγησης (παράδειγμα)

Κριτήριο	Πολύ καλό	Μέτριο	Αδύναμο
Κριτήριο 1	Το κείμενο καλύπτει πολύ καλά αυτό το κριτήριο και είναι εύκολο να το καταλάβεις.	Το κείμενο καλύπτει το κριτήριο, αλλά σε κάποια σημεία δεν είναι ξεκάθαρο τι εννοεί.	Το κείμενο δεν καλύπτει το κριτήριο ή το καλύπτει πολύ λίγο.
Κριτήριο 2	Το κείμενο είναι οργανωμένο και οι ιδέες παρουσιάζονται με σειρά.	Οι ιδέες είναι κατανοητές, αλλά χρειάζονται καλύτερη οργάνωση.	Οι ιδέες δεν είναι οργανωμένες και δυσκολεύουν την κατανόηση.
Κριτήριο 3	Το κείμενο ανταποκρίνεται ξεκάθαρα σε αυτό το κριτήριο.	Το κείμενο ανταποκρίνεται μόνο σε κάποια σημεία.	Το κείμενο δεν ανταποκρίνεται σε αυτό το κριτήριο.

Με τον ίδιο τρόπο διαμορφώνονται και οι ρουμπρικές που θα χρησιμοποιήσεις για τα κείμενα που ακολουθούν.

Εργασία σε ομάδες:**Αγώνες επιχειρηματολογίας για τις προκλήσεις και τα οφέλη της ψηφιακής εποχής**

Σκοπός αυτής της δραστηριότητας είναι να αναπτύξουν οι μαθητές/-τριες δεξιότητες επιχειρηματολογίας, συνεργασίας και κριτικής σκέψης, μέσα από μια δομημένη συζήτηση πάνω σε ένα σημαντικό θέμα: τις προκλήσεις και τα οφέλη της ψηφιακής εποχής.

Δομή της εργασίας: Η εργασία θα χωριστεί σε δύο μέρη: προετοιμασία και παρουσίαση επιχειρημάτων σε μορφή αγώνων επιχειρηματολογίας (debate).

Δημιουργία ομάδων: Οι μαθητές/-τριες χωρίζονται σε δύο μεγάλες ομάδες. Η μία ομάδα θα υποστηρίζει τα οφέλη της ψηφιακής εποχής και η άλλη θα εστιάζει στις προκλήσεις και τους κινδύνους.

Θέματα προς συζήτηση: Κάθε ομάδα μπορεί να εστιάσει στα παρακάτω θέματα για να αναπτύξει τα επιχειρήματά της:

Οφέλη της ψηφιακής εποχής:

1. Ευκολία πρόσβασης στη γνώση και την πληροφορία.
2. Ανάπτυξη τεχνολογιών που βελτιώνουν την καθημερινή ζωή (π.χ. υγεία, εκπαίδευση).
3. Δυνατότητες επικοινωνίας και σύνδεσης με άτομα σε όλο τον κόσμο.

Προκλήσεις και κίνδυνοι της ψηφιακής εποχής:

1. Εθισμός στην τεχνολογία και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.
2. Κίνδυνοι για την ιδιωτικότητα και την ασφάλεια στο διαδίκτυο.
3. Ανισότητες στην πρόσβαση στις τεχνολογίες και την ψηφιακή εκπαίδευση.

Βήματα της εργασίας:**1. Έρευνα και Προετοιμασία:**

- Οι μαθητές/-τριες θα συνεργαστούν μέσα στην ομάδα τους για να συγκεντρώσουν επιχειρήματα που υποστηρίζουν τη θέση τους.
- Οι μαθητές/-τριες θα πρέπει να κάνουν έρευνα σε βιβλία, άρθρα και αξιόπιστες πηγές στο διαδίκτυο για να στηρίξουν τα επιχειρήματά τους με στοιχεία.
- Θα πρέπει να καταγράψουν τα κύρια σημεία των επιχειρημάτων τους και να αναπτύξουν μια στρατηγική για την παρουσίαση αυτών των σημείων.

2. Συζήτηση (Debate):

- Η συζήτηση θα πραγματοποιηθεί σε προκαθορισμένη ημερομηνία. Κάθε ομάδα θα έχει συγκεκριμένο χρόνο για να παρουσιάσει τα επιχειρήματά της.
- Μετά την παρουσίαση, η άλλη ομάδα θα έχει την ευκαιρία να απαντήσει και να αντικρούσει τα επιχειρήματα της αντίπαλης πλευράς.

Η μετάβαση από το δημοτικό στο γυμνάσιο

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

- ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
- ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ
- ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. (Ατομική εργασία) Κύκλωσε τη σωστή απάντηση.

1. Χθες η Μαρία ___ (παίζει) όλη μέρα με τους φίλους της.

- α. παίζει
- β. έπαιξε
- γ. παίζει
- δ. έπαιξε

2. Όταν ήμουν μικρός, ___ (διαβάζω) πολλά βιβλία.

- α. διαβάζω
- β. διάβαζα
- γ. θα διαβάζω
- δ. διάβασα

3. Τώρα ___ (γράφω) ένα γράμμα στη γιαγιά μου.

- α. έγγραφα
- β. θα γράψω
- γ. γράφω
- δ. γράψαμε

4. Αύριο το πρωί ___ (πηγαίνω) στο σχολείο με το ποδήλατό μου.

- α. πήγαινα
- β. πηγαίνω
- γ. θα πάω
- δ. πηγαίναμε

5. Κάθε καλοκαίρι ___ (κολυμπάω) στη θάλασσα με τους φίλους μου.

- α. κολύμπησα
- β. κολυμπούσα
- γ. κολυμπάω
- δ. κολύμπησαν

6. Όταν οι γονείς μου έφτασαν στο σπίτι, ___ (τρώω) ήδη το δείπνο μου.

- α. τρώω
- β. έτρωγα
- γ. θα τρώω
- δ. έφαγα

7. Πριν δύο μέρες, ο Πέτρος ___ (βλέπω) μια ταινία στον κινηματογράφο.

- α. βλέπει
- β. έβλεπε
- γ. είδε
- δ. θα δει

8. Κάθε πρωί, η Άννα ___ (τρέχω) στο πάρκο για άσκηση.

- α. τρέχει
- β. έτρεξα
- γ. θα τρέξω
- δ. έτρεχα

2. (Ατομική εργασία) Στις παρακάτω προτάσεις, δίπλα στον χαρακτηρισμό της σύνδεσης, υπογράμμισε αν είναι σωστός ή λανθασμένος.

1. Ο Κώστας πήγε στο σούπερ μάρκετ και αγόρασε ψωμί.

- Παρατακτική σύνδεση: Σωστό / Λάθος

2. Ο Κώστας πήγε στο σούπερ μάρκετ, για να αγοράσει ψωμί.

- Παρατακτική σύνδεση: Σωστό / Λάθος

3. Αν και είχε πολλή δουλειά, βρήκε χρόνο να μας επισκεφθεί.

- Υποτακτική σύνδεση: Σωστό / Λάθος

4. Άρχισε να τρέχει κι έφτασε στον προορισμό του γρήγορα.

- Ασύνδετο σχήμα: Σωστό / Λάθος

5. Έφτασε, μπήκε, κάθισε.

- Ασύνδετο σχήμα: Σωστό / Λάθος

6. Μαγειρεύει, καθαρίζει, διαβάζει, φροντίζει τα παιδιά.

- Παρατακτική σύνδεση: Σωστό / Λάθος

6. Πρέπει να διαβάσεις, αν θέλεις να περάσεις τις εξετάσεις.

- Υποτακτική σύνδεση: Σωστό / Λάθος

7. Ο Γιάννης έφυγε, αλλά η Μαρία έμεινε.

- Παρατακτική σύνδεση: Σωστό / Λάθος

8. Είτε θα μείνουμε σπίτι είτε θα πάμε βόλτα.

- Υποτακτική σύνδεση: Σωστό / Λάθος

10. Πήρε το ποδήλατό του και πήγε βόλτα.

- Παρατακτική σύνδεση: Σωστό / Λάθος

3. (Ατομική εργασία) Βρίσκω τα υποκείμενα των προτάσεων.

1. Ο Νίκος διαβάζει το βιβλίο.
2. Τα παιδιά έπαιζαν στην αυλή.
3. Η Μαρία μαγείρεψε ένα νόστιμο φαγητό.
4. Ο δάσκαλος εξήγησε την άσκηση στους μαθητές.
5. Η γάτα κοιμόταν στον καναπέ.
6. Ο Πέτρος και η Ελένη πήγαν στον κινηματογράφο.
7. Τα λουλούδια ανθίζουν την άνοιξη.
8. Ο σκύλος έτρεξε προς το πάρκο.
9. Η μαμά ετοίμασε το πρωινό.
10. Απαγορεύεται το απρεπές ντύσιμο.

Πότε βάζουμε τελικό -v

Υπάρχουν ορισμένες λέξεις στις οποίες το τελικό **-v** άλλοτε παραμένει και άλλοτε χάνεται. Αυτές είναι:

- το άρθρο **την**,
- η προσωπική αντωνυμία του τρίτου προσώπου **αυτήν, την**,
- τα μόρια **δεν** και **μην**.

Οι λέξεις αυτές διατηρούν το τελικό **-v** όταν η λέξη που ακολουθεί αρχίζει από φωνήεν ή από τα σύμφωνα κ, π, τ, τα δίψηφα σύμφωνα μπ, ντ, γκ και τα διπλά ξ, ψ.

- π.χ. την είδα, την κοπέλα, την ντουλάπα, δεν ξέρω

Άρα, οι λέξεις αυτές χάνουν το τελικό **-v** όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από ένα από τα υπόλοιπα σύμφωνα: β, δ, γ, φ, θ, χ, μ, ν, λ, ρ, σ, ζ.

- π.χ. τη δασκάλα, τη θυμήθηκα, δε θέλω

Το τελικό **-v** διατηρείται **πάντα** στον ενικό του αρσενικού οριστικού και αόριστου άρθρου (**τον, έναν**) για να αποφεύγεται η σύγχυση με το ουδέτερο οριστικό και αόριστο άρθρο (**το, ένα**).

- π.χ. π.χ. τον νέο δάσκαλο, το νέο μαγαζί, έναν νέο ποιητή, ένα νέο βιβλίο

Το τελικό **-v** γράφεται **πάντα** στο άρθρο **των**, στην προσωπική αντωνυμία **αυτόν, τον** καθώς και στο **σαν**.

- π.χ. των θαλασσών, αυτόν θέλει, τον φώναξε, σαν λύκος.

1. (Ομαδική Εργασία) Συμπληρώστε το τελικό -v όπου χρειάζεται.

1. Η Μαρία αγόρασε ένα καινούριο καναπέ.
2. Ο Γιώργος πήρε το βιβλίο και το διάβασε.
3. Είδα το μεγάλο δέντρο στο κήπο.
4. Έχω ένα τρομερό πονοκέφαλο.
5. Η Κατερίνα πήρε το τηλέφωνο και μίλησε με τη φίλη της.

2. (Ομαδική Εργασία) Επιλέξτε τη σωστή μορφή της λέξης.

1. Ο Πέτρος αγόρασε (έναν/ένα) υπολογιστή.
2. Η Μαρία βρήκε (το/τον) σκύλο.
3. Ο Νίκος πήρε (την/τη) τσάντα του.
4. Η Κατερίνα αγαπά (τον/το) παιδί της.
5. Ο Γιάννης έδωσε (την/τη) μπάλα στον φίλο του.

3. (Ομαδική Εργασία) Αφαιρέστε το τελικό -ν όπου δεν χρειάζεται.

1. Δεν γνώριζα αν είχε έρθει.
2. Η Μαρία έφαγε έναν μήλο.
3. Ο Πέτρος είδε την ταινία.
4. Είχα έναν φίλο από την παιδική μου ηλικία.
5. Είδα το πουλί στον ουρανό.

4. (Ομαδική Εργασία) Σημειώστε Σωστό ή Λάθος για τη χρήση του τελικού -ν

1. Αγόρασα έναν βιβλίο.

- α. Σωστό
- β. Λάθος

4. Έχω έναν ποτήρι νερό.

- α. Σωστό
- β. Λάθος

2. Είδα την Άννα στον δρόμο.

- α. Σωστό
- β. Λάθος

5. Η Κατερίνα πήρε την καρέκλα.

- α. Σωστό
- β. Λάθος

3. Πήρα το δώρο για τον φίλο μου.

- α. Σωστό
- β. Λάθος

5. (Ομαδική Εργασία) Συμπληρώστε με «τον» ή «το».

1. Είδα σκύλο στον κήπο.
2. Έδωσα βιβλίο στον Γιάννη.
3. Η Μαρία βρήκε φίλο της.
4. Ο Πέτρος αγόρασε καινούργιο αυτοκίνητο.
5. Ο Γιώργος πήρε τσαντάκι του.

1. (Ατομική εργασία) Συμπλήρωσε τους παρακάτω πίνακες κλίσης για τα θηλυκά ουσιαστικά που λήγουν σε -η και -ος.

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
Ον.	η θέση	η κίνηση	η διαίρεση
Γεν.			
Αιτ.			
Κλ.			

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
Ον.	οι θέσεις	οι κινήσεις	οι διαιρέσεις
Γεν.			
Αιτ.			
Κλ.			

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
Ον.	η περίμετρος	η έξοδος	η μέθοδος
Γεν.			
Αιτ.			
Κλ.			

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
Ον.	οι περίμετροι	οι έξοδοι	οι μέθοδοι
Γεν.			
Αιτ.			
Κλ.			

2. (Ατομική εργασία) Συμπλήρωσε τις προτάσεις με το κατάλληλο επίθετο, βάζοντας το στο σωστό γένος, αριθμό και πτώση. Τα επίθετα είναι τα εξής: εκθαμβωτικός, περίπλοκος, ζεστός, γρήγορος, μεγάλος, γαλήνιος, ενδιαφέρων.

1. Μετά την καταιγίδα, επικράτησε μια ατμόσφαιρα στην παραλία.
2. Η Μεσόγειος είναι θάλασσα.
3. Παρακολούθησα μια ομιλία για τις νέες τεχνολογίες.
4. Η απάντησή του με ξάφνιασε.
5. Η σοκολάτα είναι ιδανική για τις κρύες μέρες του χειμώνα.
6. Η θεωρία του συγκεκριμένου επιστήμονα είναι αρκετά
7. Η θέα από την κορυφή του βουνού ήταν

3. (Ατομική εργασία) Συμπλήρωσε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με το κατάλληλο οριστικό ή αόριστο άρθρο.

1. Ήθελα να αγοράσω βιβλίο, αλλά τελικά πήρα παλιό βιβλίο από βιβλιοθήκη.
2. Στο τέλος ταξιδιού, βρήκαμε όμορφο μέρος για να ξεκουραστούμε.
3. απόγευμα πήγαμε για περίπατο στο πάρκο και απολαύσαμε ήλιο.
4. Μετά από μακρά συζήτηση, βρήκαμε λύση στο πρόβλημα που αντιμετωπίζαμε.
5. Βρήκα παλιό συγκινητικό γράμμα.

4. (Ατομική εργασία) Χαρακτήρισε τις παρακάτω προτάσεις ως απλές, ελλειπτικές, επαυξημένες ή σύνθετες.

1. Οι μαθητές τελείωσαν την εργασία τους.
2. Στο σπίτι.
3. Μετά από πολλές προσπάθειες, το πείραμα ήταν επιτυχημένο.
4. Καινούργια ρούχα.
5. Ο Γιάννης και η Μαρία διαβάζουν μαζί για τις εξετάσεις.
6. Η Άννα δεν πήγε σήμερα στη δουλειά.

5. (Ατομική εργασία) Αναγνώρισε τη φωνή του ρήματος στις παρακάτω προτάσεις (ενεργητική ή παθητική).

1. Το νέο μουσείο εγκαινιάστηκε από τον δήμαρχο της πόλης.
2. Οι επιστήμονες ανέλυσαν τα δεδομένα και κατέληξαν σε συμπεράσματα.
3. Τα έργα θα ολοκληρωθούν από την κατασκευαστική εταιρεία τον επόμενο μήνα.
4. Η απόφαση ανακοινώθηκε στους μαθητές από τον διευθυντή του σχολείου.

6. (Ατομική εργασία) Εντόπισε και υπογράμμισε τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων. Έπειτα, γράψε αν είναι μονόπτωτα ή δίπτωτα.

1. Ο κηπουρός περιποιείται τον κήπο.
2. Η υπάλληλος υπέγραψε τα έγγραφα.
3. Η μητέρα έδωσε στο παιδί το δώρο.
4. Ο γιατρός εξέτασε τον ασθενή.
5. Ο φίλος μου έστειλε στον αδερφό του ένα μήνυμα.

7. (Ατομική εργασία) Βρες αν η υπογραμμισμένη λέξη στις παρακάτω προτάσεις είναι αντικείμενο ή κατηγορούμενο. Έπειτα, εξήγησε γιατί επέλεξες αυτή την απάντηση.

1. Ο κηπουρός περιποιείται τον κήπο. Εξήγηση:
2. Η φίλη μου φαίνεται χαρούμενη. Εξήγηση:
3. Η υπάλληλος υπέγραψε τα έγγραφα. Εξήγηση:
4. Η μητέρα έδωσε στο παιδί το δώρο. Εξήγηση:
5. Ο γιατρός είναι πολύ έμπειρος. Εξήγηση:

8. (Ατομική εργασία) Βρες αν η υπογραμμισμένη λέξη στις παρακάτω προτάσεις είναι αντικείμενο ή κατηγορούμενο. Έπειτα, εξήγησε γιατί επέλεξες αυτή την απάντηση.

1. Ο δάσκαλος εξήγησε το μάθημα. Εξήγηση:
2. Η Μαρία είναι γιατρός. Εξήγηση:
3. Ο Κώστας έγραψε την επιστολή. Εξήγηση:
4. Ο Νίκος φαίνεται κουρασμένος. Εξήγηση:
5. Η Ελένη έδωσε το βιβλίο στον αδερφό της. Εξήγηση:
6. Ο Νίκος έγινε πιλότος. Εξήγηση:

9. (Ατομική εργασία) Εντόπισε και υπογράμμισε τα ρήματα των προτάσεων. Έπειτα, χαρακτήρισέ τα ως μεταβατικά, αμετάβαρα ή συνδετικά.

1. Ο φίλος μου είναι πολύ καλός στο ποδόσφαιρο.
2. Ο αθλητής έτρεξε γρήγορα στον αγώνα.
3. Η μητέρα μαγείρεψε ένα νόστιμο φαγητό.
4. Η μέρα είναι ηλιόλουστη.
5. Η δασκάλα μοίρασε τις ασκήσεις στους μαθητές.
6. Ο ήλιος ανατέλλει κάθε πρωί.

10. (Ατομική εργασία) Σχημάτισε τρία ρήματα όπου θα έχουν ως βάση το ρήμα άγω και τρία που να προέρχονται από το ρήμα βάλλω.

Ρήμα: άγω

Ρήμα: βάλλω

.....
.....
.....

.....
.....
.....

1. (Ατομική εργασία) Υπογράμμισε την κύρια πρόταση και κύκλωσε τη δευτερεύουσα πρόταση.

1. Ο Γιάννης ρώτησε αν θα πάμε στην εκδρομή.
2. Ανησυχώ μήπως δεν προλάβει το λεωφορείο.
3. Η Μαρία θέλει να πάει στο σινεμά.
4. Ρώτησα αν θα συμμετάσχει στην εκδήλωση.
5. Ο δάσκαλος μας εξήγησε πώς να λύσουμε τις ασκήσεις.
6. Ελπίζω να περάσεις καλά στις διακοπές σου.

2. (Ατομική εργασία) Διάβασε τις παρακάτω προτάσεις και αποφάσισε αν το είδος της δευτερεύουσας πρότασης που αναφέρεται στην παρένθεση είναι σωστό ή λάθος.

1. Ο πατέρας μου πιστεύει ότι θα κερδίσουμε τον αγώνα.	(ειδική)	Σωστό / Λάθος
2. Ο Διονύσης εξήγησε πως θα οργανώσει το ταξίδι τους.	(τελική)	Σωστό / Λάθος
3. Θέλω να μάθω περισσότερα για την ιστορία.	(βουλητική)	Σωστό / Λάθος
4. Θέλω να διαβάσω αυτό το βιβλίο.	(τελική)	Σωστό / Λάθος
5. Εύχομαι να περάσεις όμορφα στις διακοπές σου.	(τελική)	Σωστό / Λάθος
6. Δεν ξέρω πού θα πάμε το Σαββατοκύριακο.	(πλάγια ερωτηματική)	Σωστό / Λάθος
7. Ανησυχώ μήπως δεν καταφέρει να έρθει.	(ενδοιαστική)	Σωστό / Λάθος
8. Ρώτησα αν θα συμμετάσχει στην εκδήλωση.	(ειδική)	Σωστό / Λάθος
9. Σπουδάζω για να αποκτήσω τις γνώσεις που χρειάζομαι.	(τελική)	Σωστό / Λάθος

3. (Ατομική εργασία) Αντίστοιχε τις δευτερεύουσες προτάσεις με τους κατάλληλους συνδέσμους τους.

Βουλητικές

Ότι, πως, που

Ειδικές

Μη(ν), μήπως

Πλάγιες ερωτηματικές

Να

Ενδοιαστικές

Ποιος, πού, μήπως

4. (Ατομική εργασία) Σχημάτισε τον μονολεκτικό τύπο του συγκριτικού και του υπερθετικού βαθμού για τα παρακάτω επίθετα.

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
γρήγορος		
δυνατός		
ευγενής		
άξιος		
νέος		
βαθύς		
ισχυρός		

5. (Ατομική εργασία) Συμπλήρωσε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του συγκριτικού ή του υπερθετικού βαθμού.

1. Στη φετινή έκθεση παρουσιάστηκαν (πολύς) έργα από κάθε άλλη χρονιά.
2. Από όλες τις επιλογές, αυτό ήταν το (κακός) σενάριο που μπορούσε να συμβεί.
3. Ο Γιώργος είναι (μικρός) από τον αδερφό του κατά δύο χρόνια.
4. Ο (μεγάλος) αριθμός ατόμων που επιτρέπεται στην αίθουσα είναι 100.
5. Ο Παύλος είναι ένας (καλός) μαθητής.
6. Στη νέα έρευνα, συμμετείχαν (πολύς) εθελοντές από ό,τι αναμενόταν.
7. Στην ομάδα μας, (λίγος) γνωρίζουν πώς να χρησιμοποιούν το νέο λογισμικό.
8. Ο νέος υπολογιστής αποδείχτηκε (κάτω) σε σύγκριση με τον παλιό.
9. Χρειάζονται (πολύς) πληροφορίες για να κατανοήσουμε πλήρως το πρόβλημα.
10. Αυτό είναι το (μικρός) δωμάτιο του σπιτιού.
11. Οι αποφάσεις του πρέπει να εγκριθούν από τα (άνω) στελέχη της εταιρείας.
12. Το (κάτω) όριο ηλικίας για να συμμετάσχεις στον διαγωνισμό είναι τα 18 χρόνια.

1. (Ατομική εργασία) Διάβασε τις παρακάτω προτάσεις και αποφάσισε αν το είδος της δευτερεύουσας πρότασης που αναφέρεται στην παρένθεση είναι σωστό (Σ) ή λάθος (Λ).

1. Έφυγε νωρίς, αφού είχε τελειώσει όλες τις υποχρεώσεις του.	(αιτιολογική)	Σωστό / Λάθος
2. Θέλω να πάω διακοπές το καλοκαίρι.	(τελική)	Σωστό / Λάθος
3. Ετοίμασε όλα τα απαραίτητα έγγραφα, για να μπορέσει να υποβάλει την αίτησή του.	(αποτελεσματική)	Σωστό / Λάθος
4. Ο Πέτρος έμεινε ξύπνιος, για να τελειώσει την εργασία του.	(τελική)	Σωστό / Λάθος
5. Μπορώ να προγραμματίσω τη συνάντηση για αύριο.	(τελική)	Σωστό / Λάθος
6. Η ταινία ήταν ενδιαφέρουσα, αν και ήταν πολύ μεγάλη.	(χρονική)	Σωστό / Λάθος
7. Η ταινία η οποία παρακολουθήσαμε ήταν πολύ συγκινητική.	(αναφορική)	Σωστό / Λάθος
8. Θα σου δώσω το βιβλίο, αν το χρειάζεσαι.	(υποθετική)	Σωστό / Λάθος
9. Πήγε στην εκδήλωση, μολονότι ήταν κουρασμένος.	(εναντιωματική)	Σωστό / Λάθος

2. (Ατομική εργασία) Διάβασε τις παρακάτω προτάσεις και γράψε δίπλα από κάθε πρόταση το σωστό είδος σύνδεσης (ασύνδετο σχήμα, παρατακτική σύνδεση, υποτακτική σύνδεση).

1. Ο ήλιος λάμπει, οι άνθρωποι περπατούν, τα παιδιά παίζουν.
2. Η Ελπίδα είπε ότι θα έρθει, αν τελειώσει νωρίς τη δουλειά της.
3. Και μου αρέσει και δε μου αρέσει.
4. Όλο το Σάββατο ή δούλευε ή διάβαζε.
5. Το λεωφορείο φεύγει, οι επιβάτες μπαίνουν, οι αποσκευές φορτώνονται.
6. Είναι καλό να τρως υγιεινά, για να έχεις περισσότερη ενέργεια.

3. (Ατομική εργασία) Μετάτρεψε τον ευθύ σε πλάσιο λόγο.

1. Πώς περάσατε στο ταξίδι;
-

2. Θα φύγεις αύριο;
-

3. Πρέπει να τελειώσω την εργασία μου σήμερα.
-

4. (Ατομική εργασία) Συμπλήρωσε τα κενά με τον κατάλληλο όρο: συνώνυμα, ομώνυμα, παρώνυμα, αντώνυμα.

1. Οι λέξεις που μοιάζουν στην προφορά αλλά έχουν διαφορετική σημασία ονομάζονται
2. Οι διαφορετικές λέξεις που έχουν περίπου την ίδια σημασία ονομάζονται
3. Οι λέξεις που προφέρονται το ίδιο αλλά έχουν διαφορετική σημασία ονομάζονται
4. Οι λέξεις που έχουν αντίθετη σημασία ονομάζονται

5. (Ατομική εργασία) Βρες τα συνώνυμα και τα αντώνυμα των λέξεων της πρώτης στήλης.

Λέξεις	Συνώνυμα	Αντώνυμα
ευτυχία		
δύναμη		
θάρρος		
γνώση		

6. (Ατομική εργασία) Διάβασε τις προτάσεις και σημείωσε αν πρόκειται για κυριολεξία, μεταφορά ή παρομοίωση.

1. Ο Νίκος έτρεξε σαν τον άνεμο.
2. Ο δάσκαλος εξήγησε το μάθημα αναλυτικά.
3. Ο ουρανός έπεσε πάνω μου όταν έμαθα τα νέα.
4. Η θάλασσα ήταν ήρεμη σαν καθρέφτης.
5. Τα δέντρα ρίχνουν τα φύλλα τους το φθινόπωρο.

7. (Ατομική εργασία) Βρες και υπογράμμισε τα επιρρήματα στις παρακάτω προτάσεις.

1. Συχνά πηγαίνουμε εκδρομή με το σχολείο.
2. Μου αρέσει πολύ ο κινηματογράφος.
3. Όποτε έχουμε χρόνο, πάμε για τρέξιμο,
4. Ειλικρινά, χαίρομαι πολύ που ήρθατε!

1. (Ατομική εργασία) Επίλεξε στις παρακάτω προτάσεις, σωστό ή λάθος

1. Ο Πέτρος είναι μαθητής.
• **Κατηγορούμενο: μαθητής**
• Σωστό / Λάθος
2. Η Μαρία φαίνεται κουρασμένη.
• **Κατηγορούμενο: κουρασμένη**
• Σωστό / Λάθος
3. Ο Νίκος έγινε γιατρός.
• **Κατηγορούμενο: Ο Νίκος**
• Σωστό / Λάθος
4. Ο καιρός είναι πολύ καλός σήμερα.
• **Κατηγορούμενο: καλός**
• Σωστό / Λάθος
5. Η Ελένη αισθάνεται χαρούμενη.
• **Κατηγορούμενο: χαρούμενη**
• Σωστό / Λάθος
6. Το δωμάτιο φαίνεται καθαρό.
• **Κατηγορούμενο: Το δωμάτιο**
• Σωστό / Λάθος
7. Ο Πέτρος θεωρείται έξυπνος.
• **Κατηγορούμενο: έξυπνος**
• Σωστό / Λάθος
8. Η ταινία ήταν πολύ ενδιαφέρουσα.
• **Κατηγορούμενο: ενδιαφέρουσα**
• Σωστό / Λάθος
9. Το παιδί έγινε καλός μαθητής.
• **Κατηγορούμενο: μαθητής**
• Σωστό / Λάθος
10. Η Άννα είναι φίλη της Μαρίας.
• **Κατηγορούμενο: της Μαρίας**
• Σωστό / Λάθος

2. (Ατομική εργασία) Στο παρακάτω κείμενο αναγνωρίστε τα ουσιαστικά και τα επίθετα και καταγράψτε τα στον πίνακα που σας δίνεται.

«Ο Γέρος και η Θάλασσα» είναι ένα από τα πιο γνωστά έργα του Έρνεστ Χέμινγκουεϊ, που αφηγείται την ιστορία του Σαντιάγο, ενός γέρου ψαρά που ζει στην Κούβα. Ο Σαντιάγο έχει περάσει 84 μέρες χωρίς να πιάσει κανένα ψάρι και οι άλλοι ψαράδες τον θεωρούν άτυχο. Ο μοναδικός που τον πιστεύει ακόμα είναι ο Μανόλο, ένας νεαρός που τον ακολουθεί και τον βοηθάει, παρόλο που οι γονείς του τον έχουν στείλει σε άλλο ψαροκάικο.

Στην 85η μέρα, ο Σαντιάγο αποφασίζει να πλεύσει μακριά από την ακτή, αποφασισμένος να σπάσει την ατυχία του. Στο βάθος της θάλασσας, πιάνει ένα γιγάντιο μαρλίν, ένα τεράστιο ψάρι που αποτελεί πρόκληση για τις ικανότητές του. Ο αγώνας ανάμεσα στον γέρο και το ψάρι διαρκεί τρεις μέρες και τρεις νύχτες. Ο Σαντιάγο υποφέρει από πόνο και εξάντληση, αλλά η αποφασιστικότητα και η επιμονή του δεν εξασθενούν.

Τελικά, ο Σαντιάγο καταφέρνει να δέσει το μαρλίν στο κα-

ϊκι του και ξεκινά το ταξίδι της επιστροφής. Όμως, καρχαρίες επιτίθενται στο ψάρι και τρώνε τη σάρκα του, αφήνοντας μόνο τον σκελετό. Ο Σαντιάγο παλεύει με τους καρχαρίες με ό,τι έχει στη διάθεσή του, αλλά δεν μπορεί να τους σταματήσει. Όταν φτάνει πίσω στο χωριό, είναι εξαντλημένος και απογοητευμένος. Οι άλλοι ψαράδες θαυμάζουν τον σκελετό του μαρλίν και καταλαβαίνουν το μέγεθος του κατορθώματός του.

Το έργο του Χέμινγκουεϊ περιγράφει τη μάχη του ανθρώπου με τη φύση και την αντοχή του πνεύματος απέναντι στις δυσκολίες. Ο Σαντιάγο μπορεί να έχει χάσει το ψάρι, αλλά η εμπειρία και η αποφασιστικότητά του αναδεικνύουν την αληθινή του δύναμη και το θάρρος του. Η ιστορία του γέρου και της θάλασσας είναι ένας ύμνος στην ανθρώπινη ψυχή και τη δύναμή της να αντιμετωπίζει τις προκλήσεις με αξιοπρέπεια και κουράγιο.

2. (Ομαδική Εργασία) Στις παρακάτω προτάσεις, επιλέξτε το σωστό είδος δευτερεύουσας πρότασης.**1. Αναρωτιέμαι γιατί έκλαιγε το μωρό.**

- α. Πλάγια ερωτηματική
- β. Αιτιολογική
- γ. Τελική

2. Επειδή τελείωσε νωρίς τα μαθήματά της, πήγε βόλτα με το ποδήλατο.

- α. Τελική
- β. Αιτιολογική
- γ. Αποτελεσματική

3. Παρόλο που δούλεψε όλη μέρα, έκανε μια βόλτα με το σκύλο της το βράδυ.

- α. Βουλητική
- β. Αιτιολογική
- γ. Εναντιωματική

4. Ο Παναγιώτης έφυγε, για να πάει στο γραφείο.

- α. Τελική
- β. Αιτιολογική
- γ. Βουλητική

5. Αν τελειώσω γρήγορα τα μαθήματά μου, θα πάω μια βόλτα στο πάρκο.

- α. Υποθετική
- β. Αιτιολογική
- γ. Χρονική

3. (Ατομική εργασία) Στις παρακάτω προτάσεις, επιλέξτε το σωστό είδος δευτερεύουσας πρότασης.**1. Οι γονείς του Πέτρου ήρθαν, για να τον δουν.**

- α. Τελική
- β. Αιτιολογική
- γ. Συμπερασματική

2. Ανέβηκε στη σκηνή, επειδή ήθελε να παρουσιάσει το πρόγραμμα.

- α. Χρονική
- β. Αιτιολογική
- γ. Υποθετική

3. Είδε τον καλό του φίλο, ενώ περπατούσε στο πάρκο.

- α. Χρονική
- β. Αιτιολογική
- γ. Βουλητική

4. Αν διαβάσεις καλά, θα γράψεις άριστα στο διαγώνισμα.

- α. Υποθετική
- β. Αιτιολογική
- γ. Πλάγια ερωτηματική

5. Άνοιξε το παράθυρο, για να μπει φρέσκος αέρας.

- α. Τελική
- β. Αιτιολογική
- γ. Αποτελεσματική

Σύνθετες λέξεις

1. (Ομαδική Εργασία) Σχηματίστε σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας τις παρακάτω λέξεις ως πρώτο συνθετικό.

α. πολύ

β. φιλώ

γ. ήλιος

2. (Ομαδική Εργασία) Αναγνωρίστε τις δύο λέξεις που συνθέτουν τις παρακάτω σύνθετες λέξεις.

α. τηλεόραση

β. αυτοκίνητο

γ. αεροπλάνο

3. (Ατομική εργασία) Βρες τη σύνθετη λέξη που σχηματίζεται από τις παρακάτω λέξεις.

α. νύχτα + λουλούδι

β. ήλιος + τρόπος

γ. νερό (υδωρ) + φωνή

4. (Ατομική εργασία) Συμπλήρωσε τις προτάσεις με τις σωστές σύνθετες λέξεις.

1. Η (ήλιος + θεραπεία) κάνει καλό, όταν γίνεται με μέτρο.

2. Τα (τηλε + φωνή) επιτρέπουν επικοινωνία από απόσταση.

3. Το (φως + αντίγραφο) είναι αντίγραφο που γίνεται με φως.

5. (Ομαδική Εργασία) Επιλέξτε τη σωστή σύνθετη λέξη που ταιριάζει στην πρόταση.

1. Το (αεροπλάνο/αερόστατο) είναι ένα μέσο μεταφοράς στον αέρα.
2. Το (υποβρύχιο/υποβρύχος) ταξιδεύει κάτω από το νερό.
3. Ο δημοσιογράφος/φωτογράφος γράφει άρθρα σε εφημερίδες.

6. (Ομαδική Εργασία) Σχηματίστε σύνθετες λέξεις, επιλέγοντας το 2ο συνθετικό.

- α. δάσος +
- β. ήλιος +
- γ. ύπνος +

7. (Ομαδική Εργασία) Δημιουργήστε προτάσεις με τις παρακάτω σύνθετες λέξεις.

- α. θαλασσόλυκος
- γ. ουρανοξύστης

8. (Ομαδική Εργασία) Συμπληρώστε τις λέξεις με τα σωστά πρώτα ή δεύτερα συνθετικά.

1. τηλε +	2. αυτο +
α. γράφος	α. πλάνο
β. φως	β. κινητό

9. (Ομαδική Εργασία) Επιλέξτε τη σωστή σύνθετη λέξη που ταιριάζει στην πρόταση.

1. Το (τηλεσκόπιο / τηλεσκόπος) χρησιμοποιείται για την παρατήρηση μακρινών αντικειμένων.
2. Το (αυτοκινούμενο / αυτοκινητόδρομος) είναι όχημα που κινείται μόνο του.
3. Ο (γηπεδούχος / γηπεδικός) είναι αυτός που φιλοξενεί τον αγώνα.

10. (Ατομική εργασία) Συμπλήρωσε με την ή τη.

1. Η Ελένη αγόρασε ένα δώρο για καινούργια φίλη της.
2. Ο Γιώργος είδε φίλη του στον δρόμο.
3. Η Μαρία πήρε τηλέφωνο και κάλεσε τον Γιάννη.
4. Η Κατερίνα αγαπά μουσική.
5. Η Άννα έβαλε ζακέτα της.

11. (Ατομική εργασία) Διόρθωσε τις προτάσεις όπου χρειάζεται.

Οι μαθητές/-τριες πήγαν εκδρομή λόφο που είναι κοντά στο σχολείο. Είχαν μαζί τους χάρτη για να εξερευνήσουν καλύτερα περιοχή. Μετά εκδρομή, η Μαρία κάλεσε φίλη της στο σπίτι της. Περνώντας από πλατεία του χωριού, πήγαν φούρνο να αγοράσουν ψωμί. Εκεί ο φούρναρης τις πρόσφερε χυμό μήλου και τα κορίτσια ευχαρίστησαν από καρδιά τους!

12. (Ατομική εργασία) Συμπλήρωσε με ένα ή έναν.

1. Ο Πέτρος πήρε μήλο από την κουζίνα.
2. Η Μαρία αγόρασε καινούργιο φόρεμα.
3. Είδα σκύλο στον δρόμο.
4. Ο Νίκος έγραψε γράμμα στη φίλη του.
5. Ο Γιώργος πήρε χυμό πορτοκάλι.

13. (Ατομική εργασία) Συμπλήρωσε το κενό με το ή τον και αιτιολόγησε την επιλογή σου.

1. Είδα σκύλο που έτρεχε.
2. Η Μαρία πήρε αυτοκίνητο για τη δουλειά.
3. Ο Γιώργος είδε φίλο του στο πάρκο.
4. Ο Νίκος αγόρασε καινούργιο υπολογιστή.
5. Έδωσα βιβλίο στον Πέτρο.

14. (Ατομική εργασία) Συμπλήρωσε το κενό με τη ή την και αιτιολόγησε την άποψή σου.

1. Η Κατερίνα πήρε τσάντα της.
2. Η Άννα είδε φίλη της στο καφέ.
3. Η Ελένη άκουσε μουσική των γειτόνων.
4. Η Μαρία αγαπά σκύλο της.
5. Η Νίκη πήρε απόφαση να ταξιδέψει.

15. (Ομαδική εργασία) Επιλέξτε το σωστό είδος δευτερεύουσας πρότασης για κάθε περίπτωση και αιτιολογήστε την άποψή σας.

1. Θέλω να διαβάσω το βιβλίο, γιατί έχει καλές κριτικές.

- α. Βουλευτική
- β. Αιτιολογική
- γ. Αποτελεσματική

2. Η Μαίρη πήγε στον κινηματογράφο, παρόλο που δεν της άρεσε η ταινία.

- α. Εναντιωματική
- β. Αιτιολογική
- γ. Υποθετική

3. Πήγε στο σπίτι της φίλης της, ώστε να της δώσει το δώρο της για τα γενέθλιά της.

- α. Τελική
- β. Αιτιολογική
- γ. Αποτελεσματική

4. Ο καθηγητής εξήγησε το μάθημα, παρά το γεγονός ότι οι μαθητές δεν ήταν προετοιμασμένοι.

- α. Ειδική
- β. Αιτιολογική
- γ. Εναντιωματική

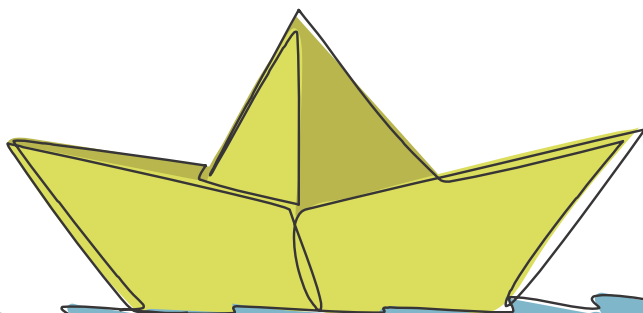
5. Ο Πέτρος μίλησε με τον φίλο του, πριν από το κλείσιμο του καταστήματος.

- α. Βουλευτική
- β. Αιτιολογική
- γ. Χρονική

Το τρελοβάπορο

Βαπόρι στολισμένο βγαίνει στα βουνά
κι αρχίζει τις μανούβρες «βίρα μάινα».
Την άγκυρα φουντάρει στις κουκουναριές,
φορτώνει φρέσκο αέρα κι απ' τις δυο μεριές.
Είναι από μαύρη πέτρα κι είναι απ' όνειρο
κι έχει λοστρόμο αθώο ναύτη πονηρό.
Από τα βάθη φτάνει τους παλιούς καιρούς,
βάσανα ξεφορτώνει κι αναστεναγμούς.
Έλα Χριστέ και Κύριε λέω κι απορώ,
τέτοιο τρελό βαπόρι τρελοβάπορο.
Χρόνους μας ταξιδεύει δε βουλιάξαμε,
χίλιους καπεταναίους τους αλλάξαμε.
Κατακλυσμούς ποτέ δε λογαριάσαμε,
μπήκαμε μες στα όλα και περάσαμε.
Κι έχουμε στο κατάρτι μας βιγλάτορα
παντοτινό τον Ήλιο τον Ηλιάτορα!

**Πηγή: Οδυσσέας Ελύτης, «Το τρελοβάπορο» (ποίημα),
από την ποιητική συλλογή *Ο ήλιος ο Ηλιάτορας*,
εκδ. Ίκαρος, Αθήνα, 2002, σ. 247.**

Βάσει του ν. 3966/2011, τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α΄).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

